

Pozapomenutý dokument poodhaluje pozadí smrti Jana Masaryka

Před mnoha lety jsem během výzkumu v Národním archivu narazil na dokument,¹ v němž Klement Gottwald zhodnotil v listopadu 1948 průběh komunistického puče, který označil za změnu v souladu s ústavním pořádkem, detailně popsal roli prezidenta Beneše, přičemž nevynechal ani tragickou smrt Jana Masaryka.

Primitivní, místy vulgární, až prostinký projev, plný chyb, však nejvyšším funkcionářům komunistické strany představil zcela jasnou strategii, vedoucí k tvrdému ovládnutí země. Nikdo nezůstal na pochybách, že únor 1948 představuje nezvratný proces, který odstartoval nelítostný třídní boj, včetně násilné kolektivizace, kterou považuji za největší genocidu duše a půdy v historii našeho národa. Gottwald ujistil své soudruhy, že se blíží doba: „kdy už nebude individuální rolník, ale kdy bude masa už združstevněných, kolektivizovaných rolníků.“

Gottwald bez skrupulí hovořil o likvidaci kapitalistických živlů na vesnici, likvidaci kapitalistických živlů „vůbec“. Člověku běhá mráz po zádech, zvláště pokud ví, jak to dopadlo v praxi, když ví, jak komunisté rozpoutali teror, který si nikterak nezadal s terorem nacistickým.

Ostatně byla to náhoda, pokud vstupní brány nacistických lágrů „zdobil“ nápis: *Arbeit macht frei*, zatímco ty komunistické: *Prací ke svobodě*?

Historik, badatel, který se pročítá vyšetřujícími spisy z provenience Státní bezpečnosti, pochopí, proč se mnozí rozhodli komunistickému zlu, bezpráví a nesvobodě čelit se zbraní v ruce, stejně jako odbojová skupina bratří Mašínů.

Později jsem na základě Gottwaldova projevu publikoval popularizační text, který nevzbudil pozornost.² Dnes, kdy je téma odporu vůči zločinnému komunistickému režimu, včetně posledních okamžiků Jana Masaryka navýsost aktuální, rozhodl jsem se dokument přepsat a opatřil ho poznámkovým aparátem.³ Jedná se o doslovný přepis autentického materiálu, v němž byly opraveny pouze překlepy, interpunkce, neologismy a dnes již zastaralé výrazy.

Pokud se jedná o tragický skon ministra zahraničních věcí, přikláním se k verzi badatelů, kteří poukazují na to, že komunisté v březnu 1948 neměli na smrti Jana Masaryka

¹ Pokud se nemýlím, daný archivní materiál není v žádné edici dokumentů věnované skonu Jana Masaryka.

² KUDRNA, Ladislav: *Klement Gottwald o únoru*. Fakta & Svědectví, 2014, č. 10.

³ Národní archiv Praha, fond: zasedání ÚV KSČ 1945–1962 (značka fondu KSČ-ÚV-01), číslo fondu: 1261-0-1, svazek 5, archivní jednotka 20, zde Projev soudruha Gottwalda na zasedání ÚV KSČ 17. 11. 1948.

žádný zájem, což platí i pro Sověty. Jeho smrtí by nic nezískali. Na druhou stranu nelze pochybovat o tom, že poté, co by splnil svoji roli mouřenína, by se ho tak jako tak zbavili. Rovněž se nedomnívám, že se komunisté obávali jeho případné emigrace.⁴

Masarykův zdravotní stav emigraci nepřál, nemluvě o skutečnosti, že bylo velkou otázkou, jak by v zahraničí zajistil svoji existenci (jméno Masaryk bylo pro mnohé symbolem, ale symbolem poněkud problematickým, zejména díky jeho veřejné podpoře zahraniční politiky Sovětského svazu, kterou hájil od jara roku 1945 až do svého hořkého konce⁵). Rovněž bychom neměli zapomínat, že Jan Masaryk, jako ministr zahraničí v únoru 1948 nepodal demisi (třebaže s ním byla předjednána), ale naopak i nadále pokračoval v nové vládě Klementa Gottwalda, kde nadále plnil svoje povinnosti, včetně reprezentativních. Pro komunisty představoval užitečný „fíkový list demokracie“.

To, zda byl Jan Masaryk zavražděn svými kdysi blízkými spolupracovníky, kvůli jeho zbabělému chování před a v průběhu komunistického puče, jak tvrdí tým badatele Jaroslava Čvančary,⁶ nelze (na základě dostupných archivních dokumentů) s jistotou potvrdit. A to samé platí pro případnou roli západních zpravodajských služeb. Je nicméně zajímavé, že právě Gottwald, v níže uvedeném projevu, označil za původce smrti Jana Masaryka britskou Secret Intelligence Service⁷ a americkou Central Intelligence Agency.⁸

Malá perlička na závěr, masový vrah Gottwald přednesl svůj projev 17. listopadu 1948. Na den přesně, o 41 let později, došlo na Národní třídě k události, na základě, níž se zločinný komunistický režim během pouhých 14 dnů zhroutil jako domeček z karet.

Letošního 17. listopadu oslavíme 35. let od pádu komunismu. Nezapomínejme prosím na ty, kteří nám umožnili žít a vychovávat svoje děti a vnoučata v prostředí parlamentní demokracie. Nezapomínejme na oběti a bojovníky proti komunistické totalitě, ale nezapomínejme ani na jejich pronásledovatele. Každé zlo má svoji tvář. Na spravedlnost není nikdy pozdě.

Ladislav Kudrna, 22. září 2024

⁴ Jako ministr zahraničí mohl legálně odcestovat „kamkoliv“, tedy i na Západ.

⁵ *Tři roky. Přehledy a dokumenty k československé politice v letech 1945-1948*. Díl I., Události od osvobození na jaře 1945 do provedení voleb v květnu 1946. Díl II., Události od svolání Prozatímního národního shromáždění v květnu 1946 do druhého výročí osvobození Prahy v květnu 1947. Díl III. Události od druhého výročí osvobození Prahy v květnu 1947 do komunistického puče v únoru 1948. Melantrich, Praha 1991.

⁶ Jak zemřel Jan Masaryk: Historici odhalili nové skutečnosti. Kolegové mu do kávy nasypali omamující léky. In: <https://www.dotyk.cz/magazin/jak-zemrel-jan-masaryk/> (podle stavu ke dni 22. 9. 2024)

⁷ Vznikla již v roce 1909.

⁸ Vznikla 18. září 1947.

Projev Klementa Gottwalda na zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa ze dne 17. listopadu 1948

Soudruzi a soudružky,

od památného února, který zajisté zůstane mezníkem v historii našeho státu a našich národů, uplynulo téměř 9 měsíců. Za tuto dobu konáme třetí zasedání ÚV KSČ. A za tuto dobu se současně mnohé a důkladně změnilo. Jedním z názorných důkazů těchto důkladných změn, k nimž došlo od února, může sloužit také dnešní zasedání ÚV naší strany. Soudruh Zápotocký se o tom již zmínil. Kdyby nebylo ničeho jiného, než že dnešní zasedání ÚV můžeme uvítati na Hradě pražském, kdyby nebylo nic jiného, než že na tomto zasedání na Hradě pražském vítáme ve svém středu soudružky a soudruhy z bývalé sociální demokracie v důsledku splnutí obou našich stran⁹ a vytvoření jednotné dělnické strany na podkladě marxismu – leninismu, a konečně i kdyby nebylo nic jiného, než že vítáme současně zde naše soudruhy Slováky ne jako hosty, nýbrž také jako členy jednotné celostátní komunistické strany,¹⁰ už tato tři fakta, už tyto tři skutečnosti jsou ukazatelem, jak hluboké změny se udály za uplynulých 9 měsíců. A není sporu, že příčiny těchto změn a těchto proměn jsou právě v únoru. A jest proto nutno znovu se vracet, respektive znovu se vrátit na našem dnešním ÚV, k ocenění a k zhodnocení únorových událostí, ocenění a zhodnocení února.

Já chci při tom vaši pozornost obrátit ne na jednotlivé podrobnosti a detaily, nýbrž na to hlavní a nejdůležitější, co právě dělá z února únor. Především a za prvé: Únor byl potvrzením správnosti generální linie naší strany, zejména od května 1945. Vy víte, že v květnu 1945 nastoupili jsme novou cestu výstavby Československé republiky, výstavby této republiky jakožto republiky lidově demokratické,¹¹ se všemi oněmi zvláštními rysy, které jsou dány vždy místem, časem, prostředím a všemi jinými podmínkami, vývoje společnosti.

⁹ Československá sociální demokracie byla 27. června 1948 násilně sloučena s Komunistickou stranou Československa.

¹⁰ Komunistická strana Slovenska byla 29. září 1948 sloučena s KSČ.

¹¹ Období let 1945–1947 je označováno jako období limitované/omezené demokracie, která neměla nic společného s parlamentní demokracií první republiky. Všechny povolené politické strany se staly součástí Národní fronty, kde se hlasovalo jednomyslně. Opozice v pravém slova smyslu neexistovala a zahraniční politika, orientována na Sovětský svaz, byla považována za posvátnou a nekritizovatelnou jak ze strany politiků, tak médií. Pro ilustraci, největší předválečná demokratická strana, agráři (Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu), byla zakázána z důvodu falešného obvinění jejich představitelů z podpory a kolaborace s nacisty (zákaz byl explicitně uveden v tzv. Košickém vládním programu, což byl programový dokument připravený KSČ, který byl vládou schválen 5. dubna 1945 v Košicích. Program ukotvil závislost Československa na Sovětském svazu, deklaroval kolektivní vinu neslovanského obyvatelstva, vinu pravicových stran za rozbití Československa, počítal se znárodněním (za náhradu) a konfiskací německého a maďarského majetku.

Od května do února byla naše cesta velmi složitou. Nebyla tak prostou, přímočarou, nevykazovala také vždy a všude a ve všem jasné, pozitivní výsledky bez kazů a bez nedostatků. Takže nebylo vůbec divu, když tu a tam, i v našich vlastních řadách, se zejména v poslední době před únorem, kdy reakce¹² stále drzeji zvedala hlavu, že někdy tu a tam se vzrůstala netrpělivost, nedočkavost, ba dokonce pochybnosti, zdali jsme v květnu 1945 a v souvislosti s tím také v době před tím šli cestou správnou.

Na všechny tyto pochybnosti, na tyto všechny otázky dal únor jednoznačnou odpověď. Odpověď v tom smyslu, že potvrdil, tak jako vůbec podle výsledků se soudí na správnost činnosti, že potvrdil správnost celé naší politiky od května 1945. Když se únor podařil, tu současně se začaly u některých soudruhů ozývat hlasy: „no, zbytečně jsme promarnili ten čas mezi květnem a mezi únorem, ten půl roku 1945, ten celý rok 1946, celý rok 1947, až prostě do toho února!“ Říkali někteří: „to, co jsme dělali v únoru 1948, to jsme měli dělat již v květnu 1945 a bylo by to bylo vyřízeno!“

Nebylo by větší chyby, kdyby třeba jen stín takového myšlení měl v našich řadách zůstat. My, strana, a s námi s celou stranou celý národ, všechny vrstvy národa, musely nezbytně projít školou dvou a půl let od května k únoru, aby bylo možné to, co se stalo v únoru.

Když si jenom vezmete, co to bylo z naší strany, zvládnout tak velké úkoly, před kterými byla postavena v únoru při schopnosti naší strany tehdy v roce 1945, tak již to samo o sobě vám řekne, že bychom tehdy na to byli nestačili.¹³ Ale nejen to! Co bylo bezprostředně a co bylo bezpodmínečně nutno pro zdar února?

Pro zdar února byla bezpodmínečně nutná izolace reakčních živlů. A k izolaci reakčních živlů bylo potřebí, aby je národ znal – tyto, reakční živly, aby jim viděl do duše, aby národ věděl, s kým má tu čest. My jsme v květnu izolovali anebo měli v národě izolovány vyložené

¹² Reakci označovali komunisté nejen demokratické parlamentní strany, včetně jejich představitelů, ale během února 1948 i po něm, například příslušníky západního odboje, členy Sokola, představitelé církve, podnikatele, živnostníky a v neposlední řadě samostatně hospodařící zemědělce. Kromě slova *reakce*, používal komunistický režim pro všechny, kteří s ním nesouhlasili, hanlivé označení *bývalí lidé*, které až v roce 1964 změnil za *nepřátelské osoby*.

¹³ V květnových volbách roku 1946 získala Komunistická strana Československa 40 procent hlasů v českých zemích, zatímco na Slovensku drtivě zvítězila Demokratická strana s 61 procenty. V letech 1945–1947 se komunistům nepodařilo ovládnout armádu. K tomu došlo až po únorovém puči, kdy zahájili tzv. očistu v řadách armády, tedy čistky, primárně cílící na příslušníky zahraničního odboje, především letce ze Západu. Komunisté věděli, že ve volbách nebyli nikdy schopni získat nadpoloviční většinu.

kolaboranty, vyložené stříbrňáky,¹⁴ vyložené beranovce,¹⁵ vyložené otevřené mnichováky a nadřzovatele Němců. Ti byli izolováni, ti byli také odstraněni.

Ale národ ještě nevěděl, co stojí za Zenklem,¹⁶ co stojí za Šrámkem,¹⁷ co stojí za Lettrichem¹⁸ a co stojí za Majerem¹⁹ a za jinými a jinými představiteli tehdejších politických,

¹⁴ Narážka na prvorepublikového politika Jiřího Stříbrného (14. ledna 1880, Rokycany), jednoho z „pěti mužů“ 28. října 1918, zastával důležité funkce v Československé straně socialistické (středolevicová národně sociální strana), v níž se střetl s Edvardem Benešem, a z níž byl v roce 1926 vyloučen. V roce 1930 inicioval vznik Národní ligy, která se postupně radikalizovala (korporativní zřízení – inspirace italským fašismem). Po Mnichovu tvrdě kritizoval Beneše. Za okupace se stáhl z politiky a veřejného života. Třebaže s nacisty nespocoval, byl po válce odsouzen na doživotí. Zemřel v roce 1955 ve věznici Ilava na Slovensku. PÍŠA, Rudolf: O Stříbrných a Tempu, In: Věstník MCP 1/2015, in: <https://www.das-mcp.cz/muzeum/cz/vestnik/detail/id/72> (podle stavu k 22. 9. 2024) Jiří Stříbrný: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, in: <https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=296&id=4045&l=cz> (podle stavu k 22. 9. 2024)

¹⁵ Rudolf Beran (28. prosince 1887 Pracejovice) byl významný prvorepublikový agrární politik a předseda vlády v nejtěžším období Československa po mnichovské krizi a první předseda vlády Protektorátu Čechy a Morava. Za války byl členem odbojové organizace Politické ústředí. V květnu 1941 byl zatčen a posléze odsouzen k odnětí svobody na 10 let a zabavení majetku. Po válce byl obviněn z kolaborace, až do dubna 1947 držen ve vazbě a poté Národním soudem odsouzen na 20 let těžkého žaláře. Komunisté s ním ve vězení zacházeli obzvláště krutě. Obětí komunistické šikany se stala v roce 1951 i jeho žena, odsouzená ve vykonstruovaném procesu k 6 letům odnětí svobody. Zemřel 28. února 1954 v Leopoldově. ROKOSKÝ, Jaroslav: *Rudolf Beran a jeho doba: vzestup a pád agrární strany*. Ústav pro studium totalitních režimů – Vyšehrad, Praha 2011.

¹⁶ Petr Zenkl (1884 Tábor – 1975 Raleigh, Severní Karolína, USA), od roku 1937 primátor Prahy. Po okupaci zatčen gestapem a převezen do koncentračního tábora v Dachau, kde se s velkým štěstím dočkal konce války (někteří komunističtí spoluvězni se jej chtěli zbavit za jeho antikomunistické postoje) a osvobození americkou armádou. V srpnu se opět stal primátorem hlavního města. Do květnových voleb v roce 1946 vedl Československou stranu národně socialistickou, která skončila druhá za KSČ, a stal se prvním místopředsedou vlády. V únoru 1948, společně s dalšími třinácti ministry, podal demisi, aby zabránil nezákonnostem, které prováděl komunistický ministr vnitra Václav Nosek. Po puči byl neustále pod dohledem Státní bezpečnosti, přesto se mu podařilo i s manželkou uprchnout na Západ. Stal se hlavou československého politického exilu: v letech 1949–1974 byl předsedou exilové Rady svobodného Československa, sídlící ve Washingtonu. NEKOLA, Martin. *Petr Zenkl. Politik a člověk*. Nakladatelství Mladá fronta, Praha 2014.

¹⁷ Jan Šrámek (11. srpna 1870 Grygov – 22. dubna 1956 Praha) byl český římskokatolický kněz a politik, dlouholetý předseda Československé strany lidové, včetně jejích předchůdkyň. Za druhé světové války zastával post ministerského předsedy exilové vlády ve Velké Británii. Po válce se stal náměstkem předsedy vlády. Během únorové krize varoval ostatní demokratické ministry před demisí, jelikož se obával, že je Beneš „nepodrží“, přesto spolu s ostatními 20. února 1948 demisi podal. Po komunistickém puči se neúspěšně pokusil o útěk na Západ. Zemřel v komunistické internaci. MAREK, Pavel, a kol.: *Jan Šrámek. Kněz, státník, politik*. Moneta-FM, Olomouc 2004.

¹⁸ Jozef Lettrich (17. června 1905 Turčianske Teplice – 29. listopadu 1969 New York). Předseda slovenské Demokratické strany. V březnu 1948 emigroval na Západ. Ve Spojených státech vydával studie o slovenské historii. Stal se místopředsedou Rady svobodného Československa, přičemž se dostával do střetu s českými kolegy ohledně paritního zastoupení Čechů a Slováků. Po rozkolu v Radě vytvořil v roce 1961 Výbor svobodného Československa. Dále vytvořil Stálou konferenci slovenských demokratických exulantů. RYCHLÍK, Jan: *Češi a Slováci ve 20. století*. Vyšehrad, Praha 2012. GUBA, Ivan – SYRNÝ, Marek a kolektiv: *Jozef Lettrich a jeho doba*. Nadácia Dr. Jozefa Lettricha 2017.

¹⁹ Václav Majer (22. ledna 1904 Pochvalov – 26. ledna 1972 College Park, Maryland, Spojné státy), člen Československé strany sociálně demokratické. Po okupaci českých zemí 15. března 1939 uprchl na Západ. V červnu 1940 se zúčastnil jako pěšák 2. československého pluku těžkých bojů ve Francii. V Anglii působil jako ministr ve vládách Edvarda Beneše. Po válce byl poslancem Národního shromáždění. Nechtěl, aby se sociální demokraté stali pouhým přívěškem komunistické strany. Díky jeho podpoře se v listopadu 1947 stal předsedou sociálních demokratů Bohumil Laušman, a nikoliv prokomunistický a prosovětský Zdeněk Fierlinger, agent NKVD. Během únorové krize vyzýval sociální demokraty k větší aktivitě a podpoře ostatních demokratických stran. Po komunistickém puči emigroval do Anglie a poté do Spojených států, kde předsedal exilové sociální

grupírovek,²⁰ politických stran, kteří postupně přešli na pozice reakce. Bylo zapotřebí času, bylo zapotřebí vlastních zkušeností širokých vrstev pracujícího lidu, širokých vrstev národa, aby to bylo jasné, a aby potom v únoru se tito páni octli v izolaci, mezi dvěma židlemi.

V květnu by nás byly ještě masy nepochopily. Takže jestli už jenom vezmete ty dvě okolnosti: jednak síla, zkušenost a schopnost strany samé zvládnout úkoly, které tady před ní stály v souvislosti s únorem tehdy v roce 1945 a potom izolovanost reakce. Tyto dvě okolnosti, když tedy nic jiného, ukazují, že období, perioda od května do února byla absolutně nezbytná a absolutně nutná.

Soudruzi a soudružky, to je první věc, kterou je potřebí si uvědomit, chceme-li správně a ze zkušenosti se učit pro budoucnost, chceme-li se správně z února učit pro příští dobu, že únor byl potvrzením, správnosti generální linie naší strany od května. To je první teze. Druhá teze je, že únor byl pokusem reakce o likvidaci revolučních vymožeností, k nimž došlo po druhé světové válce. Mnoho bylo mluveno o podobnosti února 1948 s prosincem 1920. A já myslím, že to bylo správné, vyvolat právě v tu dobu příznak tehdejších smutných dob dvacátého roku, kdy se metal los o budoucnost republiky na celou téměř jednu generaci.²¹

Bylo nutno tehdy právě ukázat našemu lidu, v čem byla tehdy chyba, co se nesmí opakovat, aby se buržoasii nepodařilo v roce 1948 to, co se jí podařilo v roce 1920. Ale jestli zkoumáme otázky, v čem se vlastně prosinec podobal únoru anebo naopak, tak vidíme vlastně, že se podobá jenom v tom, že tady byly velké chutě reakce. A tady asi ta celková podobnost končí. S tím bohužel rozdílem, že tehdy, v roce 1920, chutě reakce byly realizovány, že měla dost sil, aby je uskutečnila, aby je ukojila, kdežto v roce 1948 chutě byly také silné, ale prostředky a možnosti k ukojení těchto chutí již tomuto neodpovídaly.

demokracii. TOMEŠ, Josef, a kol: *Český biografický slovník XX. století. II. díl. K-P*. Paseka – Petr Meissner, Praha, Litomyšl 1999.

²⁰ Grupírovka je slang z ruštiny, respektive „české“ slovo ovlivněné ruštinou. Gottwald, který prožil válku v Sovětském svazu, používal ve svých projevech často ruských slangových výrazů. Grupírovka má představovat tajnou skupinu uvnitř organizace. Viz <https://www.onwar.eu/2019/03/06/lidri-lidrice-a-leadership/> (podle stavu ke dni 22. 9. 2024) Mimochodem, právě komunisté v letech 1945–1948 využívali grupírovek, dle jejich řeči tzv. styček, tedy svých agentů uvnitř demokratických stran.

²¹ Čerstvě zrozená Československá republika zažila v prosinci roku 1920 pokus o bolševický puč, umocněný generální stávkou dělnictva (10. až 17. prosince). Plánovaný převrat byl naštěstí diletantsky připraven a přišel až poté, co byla Rudá armáda poražena Poláky v „záračné“ bitvě u Visly, v srpnu roku 1920. Za pár dní byl v Československu nastolen klid. Nicméně v létě roku 1920 byla mezinárodní situace mimořádně vážná. V srpnu stála brutální Rudá armáda necelých 20 kilometrů od Varšavy. V téže době se na Staroměstském náměstí sešlo na 50 tisíc podporovatelů bolševiků. Nikdo z československých pučistů, včetně Antonína Zápotockého, díky amnestii prezidenta Masaryka nestrávil ve vězení více než rok a pár týdnů. V květnu 1921 se od sociální demokracie oddělila bolševická frakce, z níž vznikla komunistická strana. Navzdory tomu, že ve svobodných volbách soupeřila o hlasy se sociální demokracií, nikdy zcela nezapadla, o čemž svědčí její nejlepší výsledek dosahující 13 procent hlasů (v roce 1925). KLIMEK, Antonín: *Boj o Hrad I. Hrad a pětka (1918–1926)*. Panevropa, Praha 1996.

V tom se tedy únor 1948 od prosince 1920 v podstatě lišil. A byla-li bezesporu zde snaha provést reprízu dvacátého roku, tak to prostě svědčilo o úplné politické krátkozrakosti, neschopnosti těch, kteří věc osnovali, poněvadž poměr sil byl tentokrát úplně jiný. Především v čem byl rozdíl, pokud jde o poměr sil, ten základní rozdíl? Rozdíl byl především v tom, že v roce 1918 přišlo národní osvobození z habsburského jařma zdánlivě od západu.

My jsme hájili a stále hájíme tezi, že začátek rozbití Rakouska-Uherska a tím také začátek možnosti výstavby nové Československé republiky byl ve velké socialistické říjnové revoluci. Ale tehdy v roce 1918, 1919 a 1920 tato pravda nebyla každému tak známá, nebyla tak zjevná, nebyla tak průkazná. Zdánlivě prostě přišlo osvobození tehdy od západu. A Sovětský svaz tehdy stál v zoufalém boji na život a na smrt s intervencí 14ti států, zápasil o svou holou existenci a nemohl nám být proto tou viditelnou oporou, kterou by jinak byl.

Letos jest to v tomto směru opačné. Že svoboda po německé hitlerovské okupaci přišla z východu, to je tak zřejmé, že jakékoliv diskuse o ní se musí zdát pro všechny směšnými.²² Všechny spekulace kapitalistických států, že Sovětský svaz tak nebo onak vyjde z války zeslaben a tím že jeho specifická váha ve světě poklesne, zkrachovaly. A tak, ačkoliv Sovětský svaz nesl hlavní tíži boje a obětí ve válce proti hitlerovskému Německu, vyšel z této války posílen. A kapitalisté, jak jim to předvídal soudruh Stalin v roce 1938, se nedopočítali ke konci druhé světové války svých vlád.²³

Prostě mezinárodní rozpoložení sil letos v únoru je úplně jiné než v roce 1920. To byl jeden hlavní rozdíl. A druhý hlavní rozdíl byl v tom: tehdy jsme neměli, přes existenci velké a vlivné sociální demokracie, skutečně třídně uvědomělého a bolševicky vyspělého, o teorii a praxi marxismu-leninismu se opírajícího dělnického hnutí, a dělnické strany. Tehdy právě došlo k rozkolu v dělnické třídě. Jedna část vůdců přešla přímo na pozice buržoazie.²⁴

Dělnická třída vědomě nemohla, respektive řekněme to přímo, vinou sociálně demokratických vůdců nebyla s to realizovat, uplatnit, a, já bych řekl, fruktifikovat svoji účast

²² V tomto ohledu i dnes představuje Česká republika relikv mezi státy východní Evropy a pobaltských republik, v nichž nikdo nepochybuje, že v roce 1945 rudá totalita nahradila hnědou. Ani v nejmenším nechci zpochybňovat oběti příslušníků Rudé armády v roce 1945 během osvobozování Československa. Na druhou stranu nelze zavírat oči nad tím, že tehdejší obyvatelé Československa se ocitli pod novou kuratelou, kterou si většina uvědomila až v únoru 1948.

²³ Narážka na Winstona Churchilla, který zachránil Británii a celý svobodný svět, v jeho nejhvězdnější hodině, v bitvě o Británii (léto podzim 1940), v době, kdy Británie sama přes rok vzdorovala nacistickému Německu, zatímco Stalinův Sovětský svaz uzavřel s Hitlerem pakt o neútočení (23. srpna 1939), aby 17. září 1939 vtrhl do zad statečně vzdorujícímu Polsku. Churchill byl ve volbách v roce 1945 nahrazen labouristou Clementem Attleem, který v dějinách Británie zanechal nulovou stopu.

²⁴ Gottwaldaráží na vznik KSČ 16. května 1921, která na svoji stranu přetáhla 2/3 voličů sociální demokracie. Počínaje rokem 1925 došlo k její definitivní bolševizaci, závislosti na Komunistické internacionále, v praxi na Komunistické straně Sovětského svazu.

v boji proti Rakousko-Uherské monarchii a v národně osvobozeneckém boji a tím se stalo, že vedení tehdejšího národně osvobozeneckého boje zůstalo v rukou buržoasie.

Prostě dělnická třída tehdy v roce 1920 neměla své strany. Svou stranu měla – sociální demokracii, ale neměla bolševické, marxisticko-leninské strany, strany, která by podřizovala svou politiku ne zájmům buržoasie, nýbrž, která by věděla, co chce, která by znala zákony společnosti, která by ovládala leninskou taktiku a strategii třídního boje a dovedla dělnickou třídu přes všechny klikatiny, přes všechny okliky a přes všechny obtíže a potíže nakonec k vítězství dělnické věci, nad věcí buržoasie. Toho v roce 1920 nebylo, a to byla druhá hlavní příčina porážky dělnické třídy v tomto období.

Na druhé straně v únoru 1948 tady ve dnech jiné mezinárodní situace stála v čele dělnické třídy, a možno říci už v čele národa, komunistická strana, která již v první etapě revoluce od května až v dalším ukázala, že dovede hájit věc dělnickou, že dovede se postarat, aby dělnická třída nebyla přívěskem jiných tříd a zejména ne přívěskem buržoazie, nýbrž vedoucím činitelem.

Byla tady strana, která ovládala a ovládá umění marx-leninské bolševické taktiky a strategie třídního boje, která se dovedla postavit v čelo národa a která dovedla soustavně, aniž by se odtrhla od mas, v čele s dělnickou třídou a s dělnickou třídou vést všechny pracující vrstvy národa v boji proti reakci a tuto v rozhodných chvílích izolovat, být, porazit a pobít.²⁵

To byla, soudruzi a soudružky, druhá hlavní příčina, proč jsme to v únoru vyhráli. Strana z těch 28 let od 20. roku. Těch 28 let trpké školy, kterou jsme prošli a s ní ten celkový vývoj, který jsme nastoupili po prosincové porážce roku 1920, s vytvořením komunistické strany a hledáním a osvojováním si umění marxismu a leninismu, ta ulice persekucí, ponižování, přes boj proti Mnichovu, přes boj proti okupaci až po slavný květen 1945: to, jak jsme tvořili, kovali, jak jsme organisovali a vedli stranu, to potom v rozhodujících chvílích, když šlo o to, kam půjde vývoj, napravo či nalevo, přineslo svoje ovoce.

Mnoho z těch starých soudruhů, kteří si pamatují ještě na ty doby, kdy nás ti policajti honili, když jsme dělali stávku na stávku, když to končilo vždy zas porážkou, kdy jsme dělali demonstrace, když nás rozháněli, a zavírali, a když už mnozí říkali, co to vůbec má za smysl a kam to vede, ti, co vydrželi, a nebylo jich málo, ti dnes mohou se zadostiučiněním říci: „Nedělali jsme marnou práci.“

²⁵ Nejednalo se o prázdná slova, či stranický newspeak. Českoslovenští komunisté se inspirovali sovětským, brutálním třídním bojem. Mučení a fyzická likvidace třídních nepřítel, tvořil základ jejich zvráceného myšlení, marxistické ideologie.

Tato práce se nám stonásobně vyplatila. Bez této práce, bez takové strany by nebylo vítězství v únoru. To je tedy, soudruzi a soudružky, druhá věc, kde jsou hlavní příčiny, že v únoru byla reakce poražena a věc lidu, věc dělnické třídy a věc národa zvítězila. Třetí otázkou, kterou si musíme o život, je, abychom se učili také od nepřítele a znali jeho taktiku a manýry. Musíme si dát a zodpovědět otázku, co předcházelo v únoru u protivníka. Jak připravoval únor protivník, nepřítel? To bylo několik způsobů a různých podrobností. Ale já se opět soustředím na to hlavní, co je důležité.

Především jsme viděli, že už vlastně od voleb roku 1946 reakční činitelé uvnitř vlády se začínají stále více a více blokovati s reakčními činiteli vně vlády, dávají této reakci, která nedostala možnost legálního vystoupení v květnu 1945 tuto možnost ve svém tisku, ve svých organizacích, ve svém prostředí a samy se stávají hlásnou troubou těchto zapeklých reakčních sil. Projevilo se to tak, jako to umí reakce, která cítí, že jí mizí moc z rukou, která cítí, že její trvání, její panství je ohroženo. Její parolou²⁶ bylo: čím hůře tím lépe.

Zatímco komunisté a spolu s nimi poctiví lidé ve všech stranách táhli tu svou káru a snažili se, abychom překonávali poválečné obtíže, dřeli se ve vládě, v odborech, v národních výborech, v závodech, a na polích, oni viděli svou hlavní úlohu v tom, kazit, mařit, znemožňovat, házet klacky pod nohy, podle hesla: čím hůře pro lid, tím lépe pro reakci. A tak jsme to viděli ve vládě stále více a více a historie začala vrcholit už tam, na sklonku roku 1947 a na začátku roku 1948, kdy, již bylo jasno, že tak nebo onak je nutno učiniti konec.

A při tom, což je zejména poučné, a to si musí naši soudruzi znovu a znovu uvědomiti, používala reakce tehdy v té době úžasně demagogie a lícitace. Přece víte, jak to vypadalo, když šlo o stanovení výkupních cen obilí, platy státních zaměstnanců, nebo o stanovení mezd, penzí a zaopatřovacích přídavek. To bylo jako pravidlo: když jste řekli 100, oni řekli 150, když jste řekli 120, řekli oni 200 atd. a to ve všem a všude.²⁷

Tím ještě však nemáme skončeno. Zejména dole. Nikoli, nahoře reakce nic tak lehkou neprosadí. S něčím podobným se ještě setkáme, a proto si musíme připomenout s jakými podlými, demagogickými, lícitacími metodami na nás půjde, aby mařila konsolidační proces, konsolidaci našeho hospodářství. To byla tedy jedna z příprav reakce v únoru: hospodářský rozvrat, sabotáž hospodářských prací, sabotáž vládních prací s použitím té nejhorší demagogie.

Na druhé straně a současně s tím se reakce snažila připravit již předem přesun – vy víte, že co bylo před volbami do parlamentu – přesun mocenských sil, jednak rozbitím Národní

²⁶ Heslem.

²⁷ Opak je pravdou. Byli to komunisté, kteří rozvíjeli populistickou politiku, například milionářskou daň, která nemohla v reálu pomoci válkou poškozené ekonomice, ale zato emotivně zapůsobila na obyvatelstvo.

fronty, jednak izolací komunistů. Byla to zejména známá kampaň reakce proti levici sociální demokracie, proti soudruhu Fierlingerovi²⁸ – kampaň s brněnský sjezdem, kampaň špinavější, které málokdy najdeš.

Reakce myslela, že takovými intrikami se jí podaří izolovat ve vládě i mimo vládu komunisty, postavit proti nim falangu všech stran od toho Lettricha až když už ne po Fierlingera, tedy aspoň Laušmana a že tím komunisté padnou, vulgárně řečeno na zadek. Jak známo, byla určitou dobu velmi živá myšlenka, zříditi úřednickou vládu, anebo při nejmenším, když se ukázalo, že by to bylo moc riskantní, vynutit si na komunistech ústupky a koncese, které by znamenaly změny sil ve vládě i za účasti komunistů. Oni si prostě ti páni mysleli, že je možno s komunisty si sehrát takový betlém, že jednoho krásného dne se komunisté probudí a budou vidět, že vlastně se mocenské poměry ve státě změnily.

Mysleli, že to mohou udělat takovými kejklemi jako intrikami proti Fierlingerovi, že mají připravenou garnituru úřednické vlády, že se scuknou proti nám a nebude ta vláda dělná, že komunisté budou muset volky nevolky ke křížku, že komunisté prostě vezmou na vědomí, jejich zákulisní intriky a že budou před nimi kapitulovat. Že to prostě udělají tak, jako tomu byli zvyklí ti páni reakcionáři od dřívějších sociálních demokratů, národních socialistů, Hamplů,²⁹ Majerů, Stříbrných, Klofáčů,³⁰ atd.

No a jaksi vrcholem těchto příprav měly býti sabotáže, znemožňování prací, potom přesun uvnitř vlády, přeskupení sil ve vládě, provedení eventuálních italských voleb,³¹ kdyby už vůbec volby byly, no a tím začátek konce, postupné odbourávání všeho toho, co květen a

²⁸ Zdeněk Fierlinger (11. července 1891 Olomouc – 2. května 1976 Praha) sociálnědemokratický funkcionář, který v únoru 1948 zradil vlastní stranu a nechal ji spolknout komunisty. Vyznamenal se statečností ve Velké válce. Za druhé světové působil jako vyslanec (velvyslanec) v Moskvě (již od roku 1937). Již tehdy se měl stát agentem NKVD (Lidový komisariát vnitřních záležitostí). Po válce, 1946–1947, byl předsedou Československé sociální demokracie. V listopadu 1947 byl z předsednictva strany vyloučen a odvolán z vlády. Po únorovém puči se zasadil o to, aby komunisté zlikvidovali sociální demokraty. Až do své smrti si užíval komunistických prebend ve vysokých funkcích stranického aparátu. TOMEŠ, Josef, a kol: *Český biografický slovník XX. století. II. díl. K-P*. Paseka – Petr Meissner, Praha, Litomyšl 1999.

²⁹ Antonín Hampl (12. dubna 1874 Jaroměř – 17. května 1942 Berlín), předseda Československé sociálně demokratické strany dělnické (1924–1938). V roce 1938 se stal (na jeden rok) předsedou Národní strany práce (do roku 1939). V listopadu 1938 podporoval Emila Háchu do funkce prezidenta Československa. Po okupaci se stal členem domácího odboje. Podlehl brutálnímu mučení ze strany gestapa. GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Druhá republika 1938–1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. Paseka, Praha – Litomyšl 2004.

³⁰ Václav Klofáč, (21. září 1868 Německý Brod – 10. července 1942 Dobříkov u Vysokého Mýta), člen domácího odboje za Velké války. Po vzniku Československa první ministr národní obrany a do roku 1938 předseda národních socialistů. V březnu 1939 se přikláněl k soužití Němců a Slovanů. VONDRA, Roman: Václav Klofáč, (1868–1942). *Historický obzor*, 2009, 20 (7/8), s. 181–184.

³¹ Parlamentní volby v Itálii v roce 1948 se staly bezesporu milníkem italských dějin na cestě k parlamentní demokracii. Třebaže mnozí očekávali vítězství levice/komunistů, přesto drtivě zvítězili prozápadní křesťanští demokraté (49 procent hlasů).

vůbec národní a demokratická revoluce přinesla. Takové byl bezprostřední přípravy reakce na únor.

My, soudruzi a soudružky, jako strana, jak víte, jsme také nespali a také nezaháleli. Co předcházelo s naší strany, abychom, když dojde k změření sil – a že k tomuto změření sil dojde, to bylo ve vzduchu, to jsme my věděli, abychom, když k tomuto změření sil dojde, abychom my byli navrchu a ne ti druzí, co jsme dělali?

Charakteristické také je srovnání v tom smyslu, že se přípravy na únor se strany našich protivníků vyznačovaly špinavými intrikami, zákulisními machinacemi, zákulisními *šíbuňky*,³² a starými prostředky, tzv. parlamentární demokracie. Naše přípravy na to, co se mohlo udělat okolo února, co se mohlo stát v lednu nebo v březnu, ale co se sehrát muselo, byly: Za prvé poctivý boj za uskutečnění vládního programu. To byla jedna z hlavních politických příprav pro střetnutí v únoru.

My jsme proti všem intrikám, všem demagogiím vedli poctivý boj za uskutečnění vládního programu, my jsme současně s tím, jak vidíte, zavčas, již rok před tím, na začátku roku 1947, prstem ukázali na ty, kteří jsou odpovědní za to, že ten program vlády není plněn tak, jak by plněn býti mohl. A národ v městech i na vesnicích šel s námi. To byla jedna linie našeho boje, jedna linie příprav pro každý případ. Druhá linie, kterou jsme propracovali, abych tak řekl, těsně před únorem, bylo vytýčení nových znárodnovacích požadavků a nových zemědělských požadavků ještě před volbami, nových požadavků, jdoucích za rámec vládního programu, smlouveného v roce 1946 po parlamentních volbách.

Vy znáte, že jsme na tomto podkladě svolali sjezd závodních rad, sjezd zemědělců, že to zapadlo právě do únorových dní a když já se tak retrospektivně dívám, tak mám zato, že tehdy, naší stanou vytýčené další znárodnovací požadavky, jak v průmyslu, v obchodu a v zahraničním obchodu, potom další zásahy do starého vlastnictví půdy, nová nebo definitivní pozemková reforma,³³ že byly pro reakci jakýmsi takovým signálem, je že je již skutečně za 5 minut 12 a že je to tak znervosnilo, tak urychlilo vývoj a jejich vystoupení a tím také přispělo k jejich chybám, ze kterých my jsme mohli náležitě těžit. Na tomto podkladě boje za poctivé splnění vládního programu, za vytýčení základních postulátů nového vládního programu pro volby, šli jsme do voleb za většinu národa.

³² Šíbovat či šibovat ve smyslu posunout.

³³ Komunisty ovládaný parlament 21. března 1948 vyhlásil zákon o pozemkové reformě. Půda statkům s rozlohou nad 50 ha byla vyvlastněna bez náhrady. Rok předtím, 4. dubna 1947, vyhlásil komunistický ministr zemědělství Júlíus Ďuriš tzv. hradecký program, který ve svém důsledku vedl k násilné kolektivizaci.

To bylo to známé heslo, které oni zkreslili na 51 %, o kterém sice na jedné straně říkali, že je neuskutečnitelné, že my ze dne na den ztrácíme šance na to, abychom toto heslo uskutečnili, to jest, abychom ve volbách legálně sami tuto většinu získali, ale před kterým nakonec sáhli k pokusu o puč. Poněvadž fakticky situace – jak vidíte dobře – byla taková, že reakce stála před perspektivou víceméně v historii formální demokracie anebo v historii země, kde se zachovávají všechny atributy formální demokracie, neobvyklou, že totiž tady bude komunistická strana, která jdouc sama do volebního boje na základě svého programu, na základě své dosavadní práce, získá skutečně většinu národa.³⁴

Před takovou perspektivou, před takovým akutním nebezpečím, skutečně naše reakce stála, a to jí hnalo k tomu, aby předčasně vystoupila.³⁵ No, jaký byl průběh a jaký byl výsledek únorových dnů, to jistě si všichni ještě pamatujete a cítíme to ještě dnes a budeme to cítit velmi a velmi dlouho. Takže, soudruzi a soudružky, když bychom chtěli shrnout a odpovědět na otázku, co ukázal únor, tak můžeme říci následující: především únor ukázal, velkou politickou a organizační vyspělost KSČ, aniž bychom si mazali sami sobě med okolo úst, aniž bychom si sami sobě něco do kapes nalhávali, aniž bychom zavírali oči před těmi slabostmi, které ještě máme.

Přesto všechno můžeme říci, že v únoru, v těch několika historických dnech naše strana od shora až dolů a od zdola až nahoru se ukázala na výši doby. To také potom v ohni akce, v ohni boje se právě prověřuje, a právě jaksi inkasuje všechno to, všechny ty výsledky drobné práce, neviditelné, okamžitě neviditelné ve svém celku a vystupující napovrch při takových velkých, velkých událostech jako tenkrát. To bylo tedy první, co ukázal únor.

No, s tím souvisí druhá věc, že únor ukázal vedoucí, skutečně vedoucí roli KSČ v národě. Byli tady takoví mudrci kvazi – prý – marxisté, kterým se to také nelíbilo a kteří v tom viděli chybu, že my jsme a zejména od května 1945 mluvili o tom, že komunisté mají být vedoucí silou národa. Říkali, jak to, co to má s marxismem a s leninismem co společného. Vždyť prý komunisté jsou součástí dělnické třídy, vedoucí silou dělnické třídy, co to tady rozmělnujete pojem komunistické strany, jaký pak vedoucí národa!

No, já myslím, že náš ÚV jest tak vyspělý, že pochopí na první pohled nesmyslnost, trockistický ráz takovéto kritiky. Vždyť celý smysl našeho boje byl, abychom se dostali do čela národa, aby mohl národ, národ, to znamená v prvé řadě jeho pracující vrstvy, to znamená zdrcující většinu, aby nás respektovali, uznávali za svoji stranu.

³⁴ To bylo ovšem přání otcem myšlenky. Gottwald a spol., dobře věděli, že ve volbách by nikdy nezískali většinu.

³⁵ Je to přesně naopak. Demokraté čekali příliš dlouho. Vůči nezákonnému postupu komunistů se měli bránit nejpозději v roce 1946.

O to jsme se bili, toho jsme se domáhali, toho, aby dělnická třída nebyla izolována, aby vedení věcí národa se dostalo z rukou nehodných, z rukou buržoazie, z rukou, které už toto dědictví národa několikrát zaprodaly. To byl úkol našeho boje, a teď nám přijde takový kvazi – marxista, který řekne, co to je, že pretendujete na vedoucí roli národa.

Ano, ale chvála pánu bohu, že jsme si ji dobili, chvála pánu bohu /potlesk/ poněvadž bez toho, bez vedoucí role komunistů v národě, bez toho, že by nás většina národa uznávala za svoji hlavu, za svůj mozek a za svého vůdce, by nebyla buržoazie izolována, nebylo by vítězného února a neseděli bychom zde. Takže druhým takovým znakem, druhým takovým velkým poučením února, bylo, že strana se ukázala skutečně na výši doby, jakožto vedoucí síla národa.

Za třetí se v únoru ukázala, soudruzi a soudružky, veliká politická zralost dělnické třídy Československa. Podívejte se, my přece jsme velmi dobře věděli, že dělníci mohli být a měli právo být a byli také s mnohými poměry, s mnohými věcmi nespokojeni, že by také mohli upadnout anebo nechat se nachytat různou reakční fašistickou demagogií, že by také bylo teoreticky možné, že jaksi za mísu čočovice prodají – abych tak řekl – svoje prvenství.

Nelze to přirozeně mechanicky srovnávat, ale těžkosti, s kterými právě komunisté, třídně uvědomělí dělníci v různých západních zemích, u nás před válkou a dnes v různých západních zemích, zápasí, jsou politická zaostalost, která vede k tomu, že velká většina dělníků nechápe své nejvlastnější třídní zájmy, nechápe, že hlavní věc je moc a že to ostatní je vedlejší. Vidíte, a s tím také, s tím, že u nás něco podobného se bude opakovat, reakce v únoru počítala.

My soudruzi musíme vzdát našim dělníkům všechnu čest, že oni tuto velkou státnickou zkoušku obstáli stejně dobře, jako celá strana /potlesk/. My, ve vedení strany, když jsme tehdy v únorové dny hledali ten článek, za který se nutno uchopit, abychom neztratili celý řetěz, tak jsme si řekli, že jde o to, že je potřeba dělníkům říct, že jde o všechno, že je nebezpečí, že jím budou brát nacionalizaci, že znovu se vrátí kapitalisté, že znovu se má navrátit předmnichovský systém. A my jsme viděli, že dělníci to pochopili. Oni sice na mnohé nadávali, co dělala strana, co dělalo URO,³⁶ co dělala vláda, co dělalo to a to, ale když k nim někdo přišel, a šahal, anebo když oni měli pocit, že jim šahá na závody, na znárodnění, na národní výbory, na jejich politická práva a jejich politickou moc, tak jako jeden muž řekli: ruce pryč! V tom je, soudruzi, ona velká politická vyspělost. Vidět to velké, to hlavní, to nejdůležitější, co mnohdy v tom denním chvatu a shonu zaniká, vidět to, že dělnická třída obstála. To je třetí poučení z února.

³⁶ Ústřední rada odborů.

Čtvrté poučení jest to, že se ukázala skutečná semknutost Národní fronty a zejména skutečný blok mezi hlavními vrstvami pracujícího národa, mezi dělnictvem a mezi rolnictvem. Jak jinak, nebýt toho, tohoto bloku, který měl formu, politickou formu obrozené lidové fronty, jak jinak se mohlo stát, že na jedné straně na vrchu rozbili vládu, většinou z vlády vystoupili, rozbili prostě národní frontu kdežto před jejich očima přes noc, v pravém slova smyslu přes noc, se tady národní fronta obrodila a dostala pro ně, pro ty pány všechny hrůznou podobu akčních národních výborů obrozené jednotné fronty, kde byli zemědělci, kde byli dělníci, kde byla inteligence, kde byly všechny pracující vrstvy. Tedy ten pokus rozbít Národní frontu, izolovat komunisty, zejména stranou táhnout zemědělce, ten se nepodařil. Únor ukázal pravý opak. A jak to má velký význam, soudruzi a soudružky!

Vzpomeňte si na dvacátý rok, na generální stávku tehdy, na ten pokus, velký pokus zvrátit ještě v poslední chvíli kolo vývoje, jak tehdy relativní izolace dělnické třídy od rolnictva tuto celou akci zabrzdila, nedala se jí rozvinout do všech důsledků a do konce. Takže teda na rozdíl od toho, jsme měli v únoru pevnou Národní frontu. Na jedné straně se snažili rozbít Národní frontu nahoře, na druhé straně přes noc jim vyrostla Národní fronta v takové formě, že je to potom pronásledovalo. Jak bděli, jak snili, pořád jenom viděli akční výbory³⁷ a ještě jim to dnes nedá pokoj. No a konečně jako rub té věci ukázal únor politickou izolovanost reakce.

Jak pravím, to byl rub té věci. Oni si mysleli, že svojí většinou ve vládě, svojí většinou v parlamentě představují velkou sílu, že nás komunisty izolují, zejména potom, když už na sjezdu porazili Fierlingera a dali tam Laušmana³⁸ a fakticky vydali Vilímovi³⁹ a Majerovi a

³⁷ Akční výbory Národní fronty začaly vznikat na popud Klementa Gottwalda a pod dohledem Alexeje Čepičky 21. února 1948. Třebaže akční výbory neměly žádný právní základ, byly nelegální, začali je komunisté zřizovat ve všech obcích, na úřadech, ve školách, továrnách, ale i na ministerstvech, kde prováděli tzv. očistu veřejného života. Každý, kdo byl proti politice a postupu KSČ, byl vyhozen ze zaměstnání. Akční výbory byly zrušeny po splnění svého úkolu a přejmenovány na Výbory Národní fronty. Nezákonnou činnost akčních výborů až zpětně zlegalizoval zákon č. 213/1948 Sb. MLÝNSKÝ, Jaroslav: *Únor 1948 a akční výbory Národní fronty*. Academia, Praha 1978. Akční program KSČ, in: https://www.totalita.cz/vysvetlivky/akcni_prg68.php (podle stavu ke dni 23. 9. 2024)

³⁸ Bohumil Laušman (30. srpna 1903 Žumberk – 9. května 1963 věznice Praha-Ruzyně) byl významný představitel sociálně demokratické strany. Po nacistické okupaci utekl na Západ a ve Velké Británii se stal členem Státní rady Československé. Zúčastnil se Slovenského národního povstání. V roce 1947 se stal předsedou sociálních demokratů a po 25. únoru 1948 náměstkem předsedy vlády. V červnu 1948 odchází z politiky. Jeho zeť byl Jaromír Nechanský (hrdina západního odboje byl popraven komunisty ve vykonstruovaném procesu 16. června 1950). Laušman věděl, že se ho StB chystá zatknout. Útěk do Jugoslávie se ale podařil pouze jemu, zatímco žena s dcerou zůstaly v Československu, kde byly uvězněny. V roce 1953 byl příslušníky unesen z Rakouska a odsouzen k 17 letům odnětí svobody. Zemřel za záhadných okolností v komunistickém vězení. ŠOLC, Jiří: *Útěky a návraty Bohumila Laušmana. Osud českého politika*. Naše vojsko, Praha 2008.

³⁹ Blažej Vilím (3. února 1909 Praha – 26. září 1976 Londýn), na konci 20. let byl členem KSČ, z níž byl vyloučen kvůli svému trockismu. V roce 1940 byl zatčen gestapem a vězněn až do konce války. Po válce pomáhal obnovit sociální demokracii, za níž byl poslancem Ústavodárného Národního shromáždění. Patřil ke křídlu Bohuslava Laušmana. V průběhu únorového puče se neangažoval ve prospěch demokratů. Tomu ovšem nijak nepomohlo, jelikož poté, co se komunisté chopili moci, byl zbaven veškerých politických funkcí. Emigroval do Velké Británie,

mysleli: už jsou tam, kde jsme je chtěli mít, ty komunisty. Ale tumáš čerte kropáč, otočili se, jednou šli spát, ráno se probudili, a museli vidět, že oni jsou v tom loži a ne my.

No, a nakonec, soudruzi a soudružky, se v únoru ukázal obrovský význam státního aparátu: Sbor národní bezpečnosti, rádio, doprava, úřady, armáda konec konců, prostě všechno to, čemu my říkáme mocenský aparát.⁴⁰ My jsme měli mnoho příčin být v tomto směru nespokojeni do února. Od února se mnohé a mnohé napravilo, ale ještě všechno není tak, jak by mělo, nebo mohlo být. A přesto všechno, i při tom ještě ne plně vyhovujícím stavu našeho státního aparátu, sehrál tento v únoru svoji velkou pozitivní roli a pomohl tak dělnické třídě, pracujícímu lidu zmařit spiknutí reakce.

Tady v únoru to bylo názorně vidět a všichni se o tom, jak veliký význam má, komu, které třídě státní aparát slouží. My jsme jaksi už před únorem čekali, že právě jedna ze základních změn oproti tomu, co bylo před válkou a co je teď, spočívá v tom, že státní aparát už neslouží těm třídám, kterým sloužil, nýbrž třídám novým. No, byly obavy, přirozeně, boj o státní aparát není žádná maličkost a žádný špás. No, v únoru se ukázalo, že státní aparát sehrál také svoji významnou roli, a bylo názorným poučením pro dělnickou třídu, jak ona má, jakožto vládnoucí třída, jak ona má, pečovat o svůj mocenský aparát. A ona o něj bude muset pečovat velmi svědomitě a velmi pečlivě. To je, soudruzi, tedy několik takových základních poučení o únoru.

Já opakuji, i říkám všechny ty věci proto znova, i když – jak říkám žádnou Ameriku neobjevuji – už jsme to na dvou zasedáních promílali – ale myslím, že se k tomu musíme vrátit a vracet znovu a znovu, a hlavně si ty hlavní body uvědomit, to, co je to nejdůležitější. Oprostit a zejména s odstupem času je to možné, oprostit ty události, ty hlavní okolnosti od těch maličkostí, které ten obraz zkreslují. Já jsem se to teď pokusil ještě jednou souhrnně udělat.

A ještě bych teď chtěl, dovolíte-li, říci několik slov, jaká byla role bývalého presidenta Beneše okolo února a v únoru. Něco z toho už bylo na dvou uplynulých zasedáních ÚV naší strany řečeno. Různé věci se šuškaají, ačkoli neodpovídají pravdě a zase se neví to, co je pravda a co by se vědět mělo. A proto nebude škodit, když několika slovy se o této otázce zmíním.

kde stál v čele exilové sociální demokracie. <http://www.csds.cz/cs/g6/1511-DS.html> (podle stavu ke dni 23. 9. 2024)

⁴⁰ Komunisté uzurpovali svoji moc nezákonným způsobem a dokázali k tomu použít, zneužít jakékoliv prostředky. Oproti tomu demokraté se snažili vyhrát způsobem, který odpovídal tradicím parlamentní demokracie, respektive ústavním zvyklostem. Nepochopili, s kým mají tu čest. A konečně, příliš se spoléhali na prezidenta Beneše. O jejich fatálním nepochopení situace, selháním, svědčí skutečnost, že někteří během února 1948 ani nepobývali v Praze, třebaže, abychom byli spravedliví, pokud po ulicích pobíhala „ozbrojená pěst dělnické třídy“, nelegální Lidové milice, není vyloučeno, že se oprávněně obávali o život svůj i své rodiny.

Tedy především je jeden fakt jistý a nesporný, a sice ten, že druhý president, dr. Eduard Beneš, byl informován o tom, že poměry v Národní frontě a poměry ve vládě se stále více přiosťřují a že spějí k nějakému krizovému vyvrcholení. Nebyl informován nijak pokoutně, nijakým způsobem klepařským, nijakým donášením od zpozaroha, nýbrž úplně vážně a věcně, oficiálně mnou.

Jak víte, jsme u Beneše měli mimo věci a styky pravidelně každý týden referát, který často trval celé dlouhé hodiny. A při tom jsem já presidenta tak, jak se situace ve vládě a v Národní frontě vyvíjela, informoval neustále a podrobně o tom, jak ti, kteří mají k němu blízko, jak hazardně i neodpovědným protistátním způsobem soustavně sabotují vládní práci, znemožňují plnění vládního programu, a jak nelze jinak než nevidět zde záměr přivodit vládní a přivodit státní krizi.

O tom tedy Beneš byl soustavě informován mnou. Já Beneše neinformoval o těchto věcech proto, že bych snad se dožadoval od něj, aby on těm pánům domluvil, anebo on nějak mezi námi a jimi zprostředkoval, kdepak! Já ho informoval prostě jakožto hlavu státu, aby viděl, co se dělá, aby také věděl, co dělají ti, kteří se na každém kroku právě na něj odvolávají, a aby z toho vyvodil takové důsledky, jaké uzná za nutné.

Tedy, že to ženou páni tam reakcionáři v Národní frontě a ve vládě na ostří nože, to Beneš viděl a nemůže se říci, že o tom informován nebyl. Přitom on samozřejmě měl svůj styk s nimi, že ano. Svůj oficiální, pak méně oficiální nebo neoficiální. Na každý pád svůj styk s těmi druhými měl. A jednou, když už ty excesy ve vládě, v Národní frontě, dostupovaly vrcholu, když prostě se už 24 hodiny sedělo a nic se nevyřídilo, jsem upozornil presidenta, že to už je vrchol a nevím, jak daleko přes tento vrchol se bude moci jít.

Tak jednou mi říkal, že teda jako prý jim domlouval, aby prý se mírnili, aby jako hledali kompromis a nehnali věci na ostří nože. Na to já mu řekl: „Pane presidente, víte, já tady nejsem u toho a nevím, co jim říkáte. Já vím jenom jedno, že když přicházejí pak od vás, tak jsou ještě zpupnější, ještě drzejší, ještě vyzývavější, a ještě neústupnější.“ A tak to také skutečně bylo a z toho si také můžeme udělat úsudek, asi jaká byla objektivní role druhého presidenta republiky při těchto přípravách února.⁴¹ On o nich věděl a neudělal nic, aby je z té strany nahradil. Takový se mi jeví závěr. No teď, samotný pak únor už, vyvrcholení krize. Dodatečně se traduje, nebo se tradovalo, že president nevěděl vůbec nic o úmyslu těch čtyř stran, podat demisi.

⁴¹ K roli Edvarda Beneše během 17. až 25. února 1948, kdy probíhal ze strany komunistů státní převrat, viz KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru*. Doplněk, Praha 1997. VEBER, Václav: *Osudové únorové dny 1948*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008. RIPKA, Hubert: *Únorová tragédie. Svědectví přímého účastníka*. Atlantis, Brno 1995.

Ale to zřejmě neodpovídá skutečnosti, poněvadž se přiznává, že mu to bylo telefonicky ještě před tím sděleno, a poněvadž abdikační dopis národních socialistů měl v rukou dříve než já, ukazoval mi ho ve 4 hod. odpoledne 20. února na Hradě, kdy já jsem oficiálně o demisi ještě nic nevěděl.⁴² Takže tedy dá se předpokládat, že Beneš o podané demisi věděl. Já neříkám, že on tu celou taktiku spískal, já neříkám, že on by byl snad za určitých okolností těm Zenklům a těm . . . něco jiného anebo nějaký jiný taktický postup neporadil. Já nevím. Ale to není to hlavní.

Hlavní je to – a to je také fakt, že totiž první reagence druhého presidenta na podanou demisi byla – vrátit, nepřijmout tuto demisi. Tedy akorát to, co oni chtěli. Oni chtěli podat demisi a potom se chtěli na vysokém koni vrátit do vlády a zneužít autority presidenta k další sabotáži, k dalšímu vydírání, k další hře, nepoctivé špinavé, reakční. To byl první jejich úmysl. A Beneš toto jejich přání chtěl splnit.

To není žádná legenda, nýbrž to je fakt, poněvadž ve 4 hod. odpoledne 20. února 1948 když mi ukazoval demisi národně socialistické strany, já jsem se ptal: „Nu a co, pane presidente, co myslíte dále?“ Načež president odpověděl: „No to, v první řadě, to samozřejmě, samozřejmě to se jim dá pryč, to se jim nepřijme, řeknu tam, poslouchat, tam, parírovat, to já nebudu dělat takové věci, to já se nepropůjčím, žádné demise nepřijímám, a ty druhý, když přijdou, taky nepřijmu.“ To bylo první. Až teprve potom, když já po delší pauze jsem panu presidentovi řekl: „No, pane presidente, já myslím, že tentokrát to tak jednoduše, tak lehce, tak prostě, a tak lacino neprojde“, teprve až potom jako pan president se vzdal bezprostředního úmyslu vracet demisi. Ale první impuls, první reagence byla vrátit je, to, akorát to, co oni chtěli.

Nu, a potom se dalo 21., 22, 23, 24 a 25. února, to je Vám vcelku známo. Venku procházela mobilizace,⁴³ že ano, stále mohutnější, stále masovější, předsednictvo i Hrad byly bombardovány ze všech stran rezolucemi, protesty, návrhy, zkrátka dobře bouří odporu proti úmyslu brát odstouplé ministry do vlády a jednat vůbec s nimi o rekonstrukci vlády. To vše bylo podbarveno a podloženo takovým hnutím, o kterém Sychrava⁴⁴ řekl, že to bylo „ad

⁴² Komunisté měli agenty ve všech stranách, kteří pravidelně předávali informace nejvyššímu vedení strany.

⁴³ Zde mluví Gottwald pravdu. Komunisté doslova zmobilizovali veškeré prostředky a síly, které měli k dispozici. Nadto byl Gottwald denně v kontaktu se sovětským náměstkem ministra zahraničních věcí Valerianem Alexandrovičem Zorinem (předtím 1945–1947 velvyslanec v Praze), který nečekaně 19. února přistál v Praze, což historik Igor Lukeš glosoval slovy, že Zorinův příjezd do Prahy měl stejný účinek, jako kdyby za Prahou přistála sovětská výsadková divize. Gottwald mohl počítat s aktivní sovětskou pomocí, což neplatilo pro americkou pomoc demokratickým silám v Československu. Ústřední výbor KSČ kromě akčních výborů nařídil 21. února vytvoření Lidových milicí. Zcela nelegálně vyzbrojil tisíce svých přívrženců, kteří demonstrativně pochodovali pražskými ulicemi. Gottwald při jednáních s prezidentem Benešem hrozil občanskou válkou a Lidové milice používal jako mocného psychologického nátlaku. Beneš samozřejmě věděl o Gottwaldově podpoře ze strany Moskvy. BAŠTA, Jiří: *Lidové milice, 1948–1969. Nelegální armáda Komunistické strany Československa*. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2013.

⁴⁴ Lev Sychrava (16. prosince 1887 Ledec nad Sázavou – 4. ledna 1958 Praha) právník, novinář a politik. Za Velké války spolupracovník Edvarda Beneše v Paříži, za druhé světové války přežil útrapy koncentračního tábora

hominem.“⁴⁵ Že když se vracel 25tého [února] z letiště (byl tam někde v Londýně) a jel tady přes Strossmayerovo náměstí, tak řekl: „Hrůza, tohleto je ta lidová demokracie? Jsou tady ozbrojení milicionáři, to není žádná demokracie!“

No, během toho bylo tedy několik rozhovorů mezi mnou a mezi prezidentem. Někdy byli při tom svědkové, někdy to bylo mezi čtyřma očima a vždy se to točilo okolo té otázky; vzít je zpět? Potom se prezident rozhodl; „no dobře, tak ti, kteří podali demisi, se nepřijmou, ale bude se jednat s vedením těchto stran, oficiálním vedením, aby tam poslali nové zástupce, kteří jsou pro nás přijatelnější.“ Na to jsme řekli: „To je z deště pod okap, pane presidente, a já nemohu sedět ve vládě se Zenklem, také nemohu sedět ve vládě s jeho agentem, kterého mi tam pošle, to pochopíte. To bychom vůbec nic nevyřešili. Takže nezbyvá nic jiného než to, co jsme navrhli už 20. února v 1/2 5 odpoledne, to je přijmout demisi, schválit vládu, kterou budu navrhovat na podkladě Národní fronty, široké Národní fronty, vládu, která předstoupí před parlament, předloží program a bude se ucházet o důvěru parlamentu. A tím vaše ústavní povinnost, pane presidente, končí. Ani vy, ani já jsme v ničem neporušili ústavu. Část vlády podala demisi, předseda vlády vám navrhl změnu.“⁴⁶ Politicky zaručuje stabilitu to, že to bude na podkladě Národní fronty, parlamentně se zavazuje, že předstoupí před parlament, předloží program a bude se ucházet o jeho důvěru. Prosím, kde to stojí psáno, že tam musí býti akorát Zenkl, nebo akorát Majer nebo akorát ten Lettrich, nebo já už nevím kdo.“ Tak to činil po celou dobu těch pěti historických dnů.

Rozcházel jsem se vždycky, že to zvládnem. Já říkal, že všechno zvládnem, ovšem jinými metodami než dosud, to je samozřejmé. „Podívejte se, zvládnem to určitě, my jsme vám to už řekli, jak to zvládnem, závisí jenom na nás.“ Potom, když nám dělaly obtíže nevyřešené věci ještě u sociálních demokratů a až potom, když jsme vyřešili věci u sociálních demokratů,⁴⁷ to bylo 24. února, tak jsme mohli potom definitivně věci vyřídit, no tak pak už jsme řekli, dál se táhnout nedá, my už v jiném případě nemůžeme brát odpovědnost za následky.

v Buchenwaldu. Po osvobození členem Československé ligy pro lidská práva. Po únoru 1948 emigroval do Velké Británie, odkud se v roce 1955, v rámci prezidentské amnestie, vrátil zpět do Československa. MICHL, Jan: *JUDr. Lev Sychrava – politik na půl cesty*. Masarykův ústav – Archiv AV ČR, Praha 2007, str. 135-153.

⁴⁵ *ad hominem* se obvykle považuje za demagogický, neplatný či nepřátelský.

⁴⁶ Demisi nepodala část ministrů, ale 14 členů vlády z celkového počtu 26. Tedy nadpoloviční většina. Prezident měl buď jmenovat úřednickou vládu, vyhlásit nové volby či demise odmítnout, nikoliv však doplnit vládu na základě Gottwaldova návrhu.

⁴⁷ Dne 25. února 1948 se k demisím přidali i dva ministři za sociální demokracii. Demisi členů vlády tedy bylo 14, nadpoloviční většina a vláda tedy nebyla schopna se usnášet a ústavněprávně neexistovala. Komunisté mezitím fakticky ovládli Národní frontu. Po ustavení Ústředního akčního výboru Národní fronty, zde kromě komunistů, byli i zástupci sociálních demokratů, národních socialistů a lidovců.

Mimochodem, celá věc by byla právě skončila dřív, nebýt těch průtahů u bývalých sociálních demokratů. No, ale snad to bylo potřebí, abychom měli čas ty 4 dny mobilizovat, stupňovat, prostě, aby se to tady, jak se patří, projevilo. No potom, jak víte, nakonec podepsal.

Ty řeči, že něco při tom mluvil nebo nějaké výhrůžky, nebo nějaké výhrady atd., to není pravda. Už dopoledne 25tého [února] byl přichystán podepsat propouštěcí dekrety těm ministrům a mne si objednal s novou listinou na odpoledne. To už bylo dopoledne, když jsme tam byli návštěvou s Noskem a Zápotockým, to už bylo tehdy řešení.

Tedy my jsme Beneše nenutili vůbec k žádné protiústavnosti, jak už jsem zdůraznil. Byla to tedy metoda úplně ústavní, jak se potom ještě více ukázalo výsledkem parlamentárního hlasování, k čemuž já ještě dále dojdou. Takže Beneš námi nebyl nucen k protiústavním věcem. Ale co bylo, že tedy přirozeně to naše řešení nijak nadšeně neakceptoval. To jsem mu konec konců nijak nebrali za zlé. A proto také jaksí, když byla vstupní audience, když bylo složení slibu nové vlády do jeho rukou, a když Beneš s takovou rezervou se o nové vládě vyslovil, také ani to jsme mu konec konců nebrali za zlé a řekli jsme mu, spánembohem, a řekli jsme: Hrál jsi, a to mně je jasné, že on také hrál, a nebyl z těch mezi těmi posledními, prohrál jsi, že ano, vyvozuješ z toho konsekvence. Nemí to zvlášť příjemné, no my ti nebudeme vrtat koleno, prosím, zvykni si na to, snad jinak bychom mohli, kdybychom chtěli, věci hnát na ostří nože, udělat už politický skandál.

Tak, to asi, soudruzi, byla role Beneše okolo února a v únoru. On, podle mého soudu, on při nejmenším dával k němu popud zezadu. Počítal ovšem s jiným vývojem, než jak se věci vyvinuly. Byl nucen poznat během těch 5 dnů, že ti jeho partneři, ti jeho spojenci, na které sázel, jsou cháska neobyčejně pestrá. Že je to teda společnost, s kterou táhnout do vojny je pro vojevůdce strašné.⁴⁸ To věděl a volil proto ten způsob vzít fakta na vědomí a jaksí navenek se od té celé špinavé historie, tak jak ona vznikla, tak jak se vařila, odtáhnout. Já myslím, že v dané situaci, v dané chvíli, to byla role, která byla ne nepozitivní, a s kterou my jsme mohli vyslovit souhlas.

Já, neunavuji-li Vás soudruzi, se ještě vrátím k Benešově roli po únoru až do abdikace a až do konce. To tedy jako malý, ale důležitý detail a už také kvůli zamezení tvoření různých legend, že ano. A teď závěr toho všeho okolo února. Je to možno shrnout zhruba ve dvě teze. V čem se projevuje ta základní změna od února a po únoru?

Za prvé tezí, že před únorem byla možná restaurace kapitalismu a předmnichovských poměrů u nás vnitřními silami reakce. Vy si pamatujete, že jsme se jednou na ÚV dotkli té

⁴⁸ V tom měl Gottwald bohužel pravdu. Všichni se spoléhali výhradně na Beneše.

otázky, kdo z koho a řekli jsme, soudruzi, nedělejte si žádné iluze a byla by to velká chyba, u nás otázka, kdo z koho není definitivně vyřešena nejen s ohledem na mezinárodní obklíčení, a nejen s ohledem na její vlastní hluboký třídní sociální podklad, nýbrž v ohledu politickém, politicko – mocenském. No vždyť my to ještě nemáme za sebou, u nás ještě před únorem reakce mohla přirozeně s pomocí zahraničí zmobilizovat síly,⁴⁹ které by mohly přivodit restauraci předmnichovských poměrů, to znamená restauraci kapitalismu.

To bylo před únorem a to hlavní, co přinesl únor, je rozdrčení této možnosti přivést restauraci vnitřními silami reakce, mocensko – politickými a hospodářsko – politickými. Reakce dnes nemá možnost přivodit svými vlastním vnitřními silami zvrat a restauraci kapitalismu. To já myslím můžeme dnes konstatovat, aniž bychom tím stranu zbytečně ukolébali v nějakém přílišném uspokojení a sebevědomí.

Po únoru je již jediná možnost u nás restaurace kapitalismu a restaurace předmnichovských poměrů, a sice silami reakce zvenčí, a to silami všeobecně, a ne jakýmkoliv látkami, rozhlasem, špiony, ne všelijakými agenturami, nýbrž válkou. Jen válka vedená za pomoci zahraniční reakce proti naší republice dává ještě reakci určité šance na zvrat a restauraci. Ovšem musela by to být válka vítězná. No já myslím, soudruzi a soudružky, že ačkoliv všechno nasvědčuje, že válka nebude v dohledné době, přece jenom kdyby tato válka byla, tak nepochybuji o tom, že Československo bude na straně těch, kteří neprohrávají, nýbrž těch, kteří vyhrávají /potlesk/.

To tedy soudruzi a soudružky, aby si to naši členové zapamatovali prakticky, v čem to je. Dříve mohli doufat, že to sfouknou sami. Teď už v to doufat nemohou. To dostali v únoru takovou šupu, že už se takové poměry asi nevrátí a teď to může s nimi jít jen a jen s kopce. Ale na druhé straně není řešen problém, kdo z koho, máme tady nedaleko Američany a ti lidově demokratickým řádům a tím méně socialismu nepřejí. Tak ještě na ně pozor a – prach v suchu!

Teď, soudruzi a soudružky přejdu k dalšímu komplexu otázek a sice k otázce, v čem byla hlavní linie naší politiky po únoru. To jsme už řekli na posledních schůzích našeho ÚV, že hlavní linie po únoru musí být: upevnit, zkonsolidovat, zabezpečit únorové vítězství.

Vy víte, že jedna ze základních strategických pouček leninské vědy o vedení třídního boje je, že vybudované posice je nutno upevnit, je nutno zabezpečit, je nutno zasichrovat, než se může jít dál, tak, aby tyto už nové vybudované posice byly východiskem k dalším nástupům, k dalším útokům a k dalším úspěchům. To byla také naše linie po únoru: nespokojit se s

⁴⁹ Nic takového ale v praxi nefungovalo.

dosaženým, nedopustit, aby to bylo přechodným zjevem, nýbrž aby byly vyčerpány až do dna všechny možnosti, které z únorového vítězství vyplývají. To byla naše generální linie po únoru.

Nu, otázka je, jak jsme splnili tento úkol, nebo jak jsme plnili ty úkoly. Já myslím, v celku, že jsme je plnili. Za prvé tím, že jsme po únoru, a ještě do voleb uskutečnili dodatečný program únorový v otázkách druhé nacionalizace a v otázkách zemědělských reforem.

To, soudruzi, nebyla žádná maličkost, a to také tak často se nepřiházívá,⁵⁰ že politická strana dnes vytýčí před masy požadavky takového dalekosáhlého rázu, jako bylo druhé znárodnění a jako byla konečná pozemková reforma, a potom, za několik týdnů tyto požadavky, tyto postuláty, tato hesla vtělí v čin.

Víte, že největší oporou, největším kapitálem strany je důvěra, kterou strana má u mas a v masách. A vy víte, že ta důvěra se mimo jiné, a hlavně tvoří tím, že strana plní dané slovo, plní sliby, že to, co strana jednou řekla, se také stane. V tomto směru mělo rychlé uskutečnění druhé etapy znárodnovacího programu a zemědělské reformy nejen dalekosáhlý hospodářsko – politický význam, nýbrž také dalekosáhlý politický a politicky – konsolidační význam, poněvadž ukázaly, že vláda strany, která zbavila v únoru moci sabotéry, záškodníky, dovede rychle plnit svůj program. To jsme tedy udělali.

Druhá věc, kterou jsme udělali, bylo prosazení lidově – demokratické ústavy.⁵¹ To byl také postulát, okolo kterého před únorem a v únoru šel boj, že ano. Šrámkovsko – zenklovské a že ano. Vy víte, že ty dušičky, ty malé, ty šrámkovsko – zenklovské a drtinovské si myslely, že mohou ošvindlovat, že mohou ošmeknout historii, že mohou připravit lid o výsledky národně – demokratické revoluce prostě tím podfukem, že budou odstavovat, oddalovat, nebo kazit uskutečnění ústavy, která by dávala jakés takés garance těmto vymoženostem.

Ti volové si mysleli, že tím způsobem něco oddálí, něco odsabotují, něco reálného zničí. A proto ta věc měla tolik ohlasu, a proto také věc uskutečnění ústavy se stala jedním z bojových hesel února. My jsme toto heslo uvedli v čin rychle po únoru.

Za třetí jsme zajistili novými úspěšnými všeobecnými volbami do Národního shromáždění nové, vskutku lidově – demokratické a dělné Národní shromáždění, které už

⁵⁰ Nestává.

⁵¹ Tzv. Ústava 9. května, byla *lidovědemokratická* ústava přijata Ústavodárným národním shromážděním dne 9. května 1948, který se až do pádu komunismu slavil jako den vítězství, osvobození. Oproti ostatním lidovědemokratickým ústavám východního bloku, ta československá formálně zajišťovala některé prvky parlamentní demokracie, ale ty nebyly v praxi dodržovány, jelikož hlavním vykonavatelem práva se stala komunistická strana. Prezident Beneš ústavu nepodepsal.

nebude stát v opozici proti vládě, proti národu, nýbrž které bude čestně provádět program, na kterém se samo usneslo, a k němuž se samo zavázalo.

Za čtvrté jsme, soudruzi, upevnili naši obrozenou Národní frontu odshora až dolů. Ta hustá síť akčních výborů Národní fronty, jejich známá Vám role v únorových a poúnorových dnech, ten fakt, že tyto nové národní výbory obrozené Národní fronta jsou pro nás politickou bází, na které soustředíme různé vrstvy obyvatelstva, různých politických odstínů, různých speciálních, abych tak řekl, hospodářských, kulturních a jiných a jiných zájmů, to upevňuje náš režim a zajišťuje, že KSČ se neocitne v nějaké izolaci.

No dále, soudruzi a soudružky, jsme provedli a provádíme vymýcení reakčních živlů z důležitých posic ve veřejném životě, v hospodářství, ve státním aparátě, v bezpečnostním aparátě, v kultuře, v armádě, v zahraničně – politickém aparátě atd.⁵² V tomto směru zajisté byla vykonána od února velmi záslužná a důležitá práce, která také přispěje ke konsolidaci poúnorového režimu.

Dále, soudruzi, což má zvláštní důležitost, jsme překonali právě v této periodě poúnorové rozkol dělnické třídy sloučením KSČ s československou sociální demokracií na jediné správné bázi, na bázi marxismu – leninismu. Uvědomíme-li si, co neexistence takové strany po první světové válce znamenala, jak těžce dělnická třída doplácela na neexistenci takové strany a jak právě tvoření a vítězný pochod marxismu – leninismu v dělnické třídě Československa nutně musel být spojen s rozkolem, když my dnes, po tolika letech přikročujeme k likvidaci tohoto rozkolu na této ideologické a politické bázi, tak nemůžeme, soudruzi a soudružky, tento čin, ke kterému došlo po únoru, nemůžeme ho nikterak nedocenit. Naopak, my jsme povinni říci, že po únoru konsolidací nového režimu Národní fronty, nového režimu lidové demokracie, má sjednocení těch dvou stran a likvidace rozkolu dělnické třídy mimořádný význam, který bude časem ne upadat, nýbrž ještě více stoupat a růst.

Dále, soudruzi, jsme vytvořením jednotné strany komunistické, to jest sloučením, spojením s Komunistickou stranou Slovenska, vytvořením jediné strany pod jednotným vedením v celé republice, také i po linii – abych tak řekl po linii horizontální, likvidovali jaksi různost, a upevnili jsme také jednotu státu, i když přirozeně vytvoření KSS má jiné historické příčiny, než sociální demokracie, o tom nechci mluvit, to je samozřejmé a přece jenom

⁵² Po skončení války zůstalo v armádě sloužit 444 veteránů Královského letectva. Čistky přečkala pouhá tři procenta z nich. Ti „šťastnější“ skončili u „lopaty“, mnozí další po vykonstruovaných procesech v jáchymovských lágrech, včetně válečného hrdiny Josefa Brykse, který měl brány věznice opustit až v roce 1975. K tomu však nikdy nedošlo. Komunisté jej otrockou dřinou utýrali k smrti. Josef Bryks zemřel 11. srpna 1957 v lágru Rovnost. Bylo mu pouhých 41 let, z nichž plných třináct prožil za ostnatým drátem, nejprve nacistickým a poté komunistickým.

vytvoření jednotné strany při ponechání názvu KSS a při ponechání jejího samostatného vedení na Slovensku, vytvoření společného jednotného vedení, bude znamenat upevnění jednoty států, což pro Slovensko samotné bude mít stejný význam, že můžeme dnes dáti pracujícímu lidu Slovenska jeho národní práva a potírat při tom všechnu iredentu a všechny protisovětské, protistátní a protičeské reakcionáře daleko účinněji, než tomu bylo před tím.

No dále, soudruzi a soudružky, v tomto období se nám podařilo zabezpečit hospodářské základy plnění dvouletky a postupným překonáváním důsledků loňského sucha. Dále ještě, soudruzi a soudružky, se uplynulé období vyznačovalo také konsolidací po jedné speciální stránce. A sice postupným zaváděním nového právního řádu⁵³ na základě nové lidově – demokratické ústavy. A konečně jsme splnili ten úkol zabezpečit, upevnit a konsolidovat únorové vítězství tím, že jsme soustředili všechny rozhodující prvky v tomto státě ve spolehlivých rukou: národní shromáždění jako jeden sloup, vláda jako druhý sloup, prezident republiky, jako třetí ústavní sloup /potlesk/.

Dnes už tady není vzájemných intrik, vzájemného boje, nýbrž právě konsolidace poměrů a tím zmnožení moci, které z toho vyplývá. Inu zkrátka a dobře soudruzi a soudružky, vším dohromady upevňujeme a konsolidujeme vítězství února. A při tom činíme opatření, aby jakýkoliv pokus o restauraci zevnitř byl předem znemožněn, aby tak i pokusy o restauraci zvenčí byly stlačeny na nejmenší míru. O to pečuje naše zahraniční politika po boku SSSR a lidových demokracií a dbá o to i naše politika branná v čele s naším generálem, kterého zde poprvé vidíte na našem ÚV, soudruhem Svobodou /potlesk/.

Jaká je nyní, soudruzi a soudružky, role reakce po únoru? Jak už řečeno, pro reakci byl únor těžkou ránou, vsadila vše na jednu kartu a vše prohrála, proto také v prvním okamžiku nastal u ní panický strach a panické útoky, ačkoliv pro ně, anebo pro mnohé z nich tehdy nijaké zvláštní nebezpečí nehrozilo. My jsme nad to ještě a mimo to odpověděli velikodušným gestem,⁵⁴ amnestií, která byla tak široká, že se týkala a byla také použita desítkami a desítkami a tisíci lidí.

Nikdy, nikdy zejména u drobných lidí amnestie nebyla taková široká, ale zdá se, že odpovědní páni z reakce měli svědomí příliš černé, ještě černější, než jsme si mysleli a teď

⁵³ Příkladem je zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky; zákon č. 232/1948 Sb., o Státním soudu a zákon č. 247/1948 Sb., o táborech nucené práce. Dále pak srov. NEDVĚDICKÝ, Kamil: *Komunistické právo proti třetímu odboji*. In VEBER, Václav; BUREŠ, Jan: *Třetí odboj. Kapitoly z dějin protikomunistické rezistence v Československu v 50. letech 20. století*. ÚSTR – MUP – Vydavatelství Aleš Čeněk, Praha 2010, str. 259-273.

⁵⁴ Komunistickou velkodušnost jistě ocenily desítky nevinných osob, které v té době čekaly na soudní proces, nebo se již staly obětmi komunistické justice jako armádní generál Karel Janoušek, inspektor (velitel) Československého letectva ve Velké Británii.

postupně vychází najevo, a proto ačkoliv jsme je nejen nechťeli zavřít po únoru, nýbrž naopak jsme jim dali penzi a nechali jsme jim byty a platy jsme jim platili 4 měsíce podle zákona, dali přednost k tomu, aby zdrhli a tedy přešli tak definitivně na druhou stranu barikád.⁵⁵

To bylo těsně po únoru a okolo února. Později, když reakci poněkud otrnulo, pokusila se o vystoupení i doma. Vy víte, jak se rozrostla šeptanda, jak se rozmnožily štvavé letáky, vy víte, co se odehrálo okolo sokolského sletu⁵⁶ a jak potom také v důsledku toho, čeho jsme si byli mimochodem sami vinni, stoupl reakci hřebínek ještě více, takže neváhala pokusit se o provokace i na pohřbu druhého presidenta.⁵⁷ Ovšem to už jsme potom neprospali a reakce si nepřišla při té příležitosti na své. A tak naše protiopatření znovu zahнала reakci do tmy.

V první řadě protiopatření administrativního represivního rázu, nýbrž více výsledky naší budovatelské práce a všeobecné politické i hospodářské konsolidace, to byla ta půda, na které se nám jaksi podařilo reakci, i potom dodatečnými ostřejšími administrativními zákroky,⁵⁸ znovu zatlačit. Ukázalo se to zejména 28. října,⁵⁹ jak víte, kdy už nebyly dělány žádné seriosní pokusy z její strany vystoupit demonstrativně, ukázalo se také 7. listopadu,⁶⁰ kdy už je vůbec nebylo cítit ani vidět. To ale všechno, soudruzi a soudružky, nás nesmí uspávat. Neboť kořeny reakce jsou rozvětveny a já mám na mysli domácí kořeny reakce nehledě na podporu, kterou dostává ze zahraničí.

Při každých potížích, které budeme mít, a my s takovými obtížemi vždycky musíme počítat, kdy bude reakce znovu zvedat hlavu, bude se pokoušet znovu využít těchto obtíží, aby znovu nabrala dech, a my tedy musíme být připraveni, abychom nebyli překvapeni, nýbrž abychom reakci dali patřičnou odpověď. Přitom je velmi důležité, abychom z toho politické, propagačně i administrativní důsledky vyvodili. Základní přerod celkového charakteru a

⁵⁵ Opak je pravdou. Po vyhazovech ze zaměstnání, následovala další represe, obvykle ve formě vystěhování z bytu apod. Do první poloviny roku 1951 emigrovalo či se o útěk pokusilo na 21 tisíc osob.

⁵⁶ První všesokolský slet po skončení války se odehrál v Praze na konci června 1948. Během XI. sletu sokolové dali veřejně nespokojenost s komunistickým pučem. Během slavnostního průvodu hlavním městem provolávali slávu Edvardu Benešovi, který 7. června abdikoval na prezidentský úřad, zatímco ostentativně přehlíželi Gottwalda na staroměstské tribuně. Komunistický režim zahájil vůči Sokolu tvrdé represe a všesokolské slety nahradil Spartakiádami. FRÝBERTOVÁ, Tereza: Nedáme si diktovat, koho máme milovat (?): O sletovém průvodu v roce 1948. *Theatralia. Revue současného myšlení o divadelní kultuře*. Ročník 17, 1/2014, s. 52–90.

⁵⁷ Edvard Beneš zemřel 3. září 1948. Jeho pohřbu 8. září se v hlavním městě zúčastnily desetitisíce lidí, včetně komunistického vedení. Komunisté se obávali provokací, včetně puče, a proto do ulic nasadili, kromě jiného, tisíce milicionářů, nechali preventivně zadržet vybrané osoby, probíhaly pečlivé kontroly vlaků, přivázejících ze všech koutů republiky občany, kteří se chtěli rozloučit se svým prezidentem. Jednalo se však o tichý a důstojný protest vůči komunistickému režimu.

⁵⁸ Gottwald používá zdánlivě neutrálního spojení (administrativní represivní ráz), ve skutečnosti režim k potlačení protestů, a to jakýchkoliv, používal té nejtvrdší represe, včetně fyzické likvidace svých protivníků, skutečných i domnělých.

⁵⁹ Komunistický režim připomínal 28. říjen od roku 1951 jako den znárodnění (běžný pracovní den), nikoliv jako vznik samostatného Československého státu (státní svátek).

⁶⁰ Komunisté slavili 7. listopadu bolševický převrat z roku 1917, Velkou říjnovou socialistickou revoluci.

povahy reakce. Dnes reakce, zejména ta zahraniční a také reakce doma je jiná, než byla ta, která připravovala únor, nejen kvantitativně, ale i kvalitativně.

Naše reakce v otevřeném politickém boji prohrála. A my známe z historie, že tam, kde reakční protivník prohraje v otevřeném politickém střetnutí, tam se uchyluje do podzemí, do ilegality, tam se uchyluje k protizákonnosti, tam se uchyluje k terorismu, ke špionáži, k sabotáži,⁶¹ a ke všem těmto zbraním, právě reakce, která byla v otevřené politické srážce odhalena, izolována a poražena. Tento proces prodělává naše reakce, zejména ta, která je za hranicemi, ale i ta část, která zůstala doma.

Z politického odpůrce stává se otevřeným nepřítelem, konspirátořem, sabotéřem, diversantem, teroristou, atentátníkem. A co u nás a co v dalším našem odhalování pravé tváře reakce pro nás bude mít zvlášť velký význam, to je zvlášť hlavní změna proti dřívějšímu, je ta, že naše reakce se dnes úplně a otevřeně a nezahaleně orientuje na válku proti republice, na válku se všemi z toho vyplývajícími důsledky.⁶²

Tam venku to už někteří otevřeně řekli. I Krajina,⁶³ i Zenkl to řekl, i druzí to říkají a to je pochopitelné. Kdyby nespekulovali na válku, kdyby chtěli svést politicky otevřený zápas anebo kdyby chtěli vést tady sami nějakou ilegální práci, tak by neutíkali tam,⁶⁴ ale oni spekulují na válku proti republice, a jak pravím se všemi těmi důsledky.

A toto, soudruzi, musíme ještě jaksi našim lidem, zejména těm, kteří mají ještě takové ty chvostíky,⁶⁵ jak Rusové říkají, tam na druhé straně, které je potřeba přesvědčit, těm to nutno vysvětlit důkladně – strhnout masku!!

Válka? Proti komu? Proti republice. Válku, která by byla vedena kým? Která by byla vedena především armádami německými. Válka, která by nutně podle jejich jaksi soudu – a má-li vůbec mít smysl pro ně, musela skončit porážkou republiky, návratem Němců,⁶⁶ rozbitím

⁶¹ Po celou existenci režimu komunisté strašili diverzanty, sabotéry, revanšisty, opozicí napojenou na imperialisty, opozicí placenou a hýčkanou západním kapitálem, apod.

⁶² Rovněž strašení atomovou válkou ze strany zlých Američanů byl komunistický evergreen, který pokračoval i v 80. letech 20. století, přičemž jadernými zbraněmi strašil svět SSSR, který je přesunoval i v rámci svých kolonií, včetně Československa.

⁶³ Vladimír Krajina (30. ledna 1905 Slavice u Třebíče – 1. června 1993 Vancouver) za druhé světové války jeden z hlavních představitelů domácího odboje, Ústředního vedení odboje domácího. V únoru 1943 zatčen gestapem válku přežil v Terezíně. Po válce jmenován generálním tajemníkem Československé strany národně socialistické, za níž se stal i poslancem. V roce 1945 jmenován profesorem botaniky (habilitoval se již v roce 1934). Po roce 1948 byl exilovým politikem. Po únoru 1948 byl akčním výborem vyhozen z Univerzity Karlovy a zatčen. Propuštěn byl díky Benešově intervenci. Utíká do zahraničí, kde se stane místopředsedou Rady svobodného Československa a předsedou Československé strany národně socialistické v exilu. V září 1948 byl v nepřítomnosti odsouzen k 25 letům těžkého žaláře, ztrátě občanství a majetku. DRÁBEK, Jan: *Dva životy Vladimíra Krajiny*. Toužimský & Moravec, Praha 2016.

⁶⁴ Pokud by představitelé opozice neodešli do exilu, skončili by v komunistických lágrech nebo na popravištích.

⁶⁵ V přeneseném slova smyslu ocásek: chodit za někým jako ocásek (ходить за кем хвостиком).

⁶⁶ Tzv. sudetoněmeckou stranu zneužívali komunisté i po pádu režimu.

republiky a last not least – a už ty hlasy se sem tam stále víc ozývají úplnou likvidací republiky jako nezávislého státu, ale členem nějakého toho protektorátu – a co by to bylo za protektorát v takovém případě? Zas velkoněmecká říše, jiné žádné protektoráty a takové krámy možné nejsou.

To jsou konce. K tomu bojové prostředky. Ty budou stále hnusnější, stále odpornější: vraždy, atentáty, diverze, sabotáže, atd. atd. Tamto⁶⁷ je krátká doba 9 měsíců a v takových historických dobách se přemety dělají velmi rychle. Toto musíme v boji proti reakci daleko ostřeji, daleko více použít než dosud, zejména při obracení se na vrstvy, které jim dříve věřily, anebo které ještě nejsou získány pro režim, pro pozitivní práci a které získat chceme. Jak říkám: přirozeně, spekulují s válkou, spekulují marně, ale i kdyby, i kdyby ... tak my jistě nebudeme na straně těch, kteří budou poraženi, nýbrž oni.⁶⁸

A není sporu o tom, jestli po druhé světové válce se kapitalisté svých vlád nedopočítali, tak po eventuálně třetí světové válce, s kterou tedy nemusíme počítat, by těch států a zemí a národů, u kterých by se kapitalisté vlád nedopočítali, bylo – to můžeme předem říci – daleko víc než po druhé světové válce, daleko víc. Takže je potřebí vidět, že náš boj proti reakci se musí pohybovat po těchto liniích.

Za prvé pozitivně, především správnou politikou ve všech oblastech. Politikou hospodářskou, cenovou, atd. atd. Přesvědčování zbloudilých a dobrých lidí a vracení jich na pozitivní práci. A to jsem řekl, zvlášť masku strhnout z té hnusné tváře těch emigrantů. A na druhé straně negativně, preventivně nepřipustit, aby živly reakce získaly opět legální základnu, to znamená zejména v ostatních stranách Národní fronty, aby se tyto strany znovu nepřerodily, to znamená také v masových organizacích a v neposlední řadě také i v církvi.

No a samozřejmě konečně také proti podpolní⁶⁹ činnosti zakročovat spravedlivě a tvrdě a přísně. A já jsem, soudruzi a soudružky, přesvědčen, že při splnění toho prvního, to je při správné naší celkové politice, že reakci u nás pšenice nepokvete a že těch bláznů – avanturistů, kteří sází na teror, atentáty, sabotáže a nakonec na válku, že bude ne víc, nýbrž méně, stále méně.

A nyní dovolte ještě malou exkursi také o roli Beneše po února až dokonce. Především vy víte, že těsně po únoru 10. března došlo k sebevraždě Jana Masaryka a já soudruzi nepotřebuji tady v tomto sboru opakovat, že všechny ty řeči o tom, že byl zavražděn, jsou výmyslem. Jestli by mohl Masaryka někdo zavraždit, tak to mohla být Intelligence Service,⁷⁰

⁶⁷ Myšleny únorové události.

⁶⁸ Sovětský svaz uskutečnil svůj první jaderný test teprve 29. srpna 1949. Spojené státy americké měly převahu v jaderných zbraních.

⁶⁹ Opět se jedná o zkomoleninu z ruského slova podpolí: podzemí, ilegality.

⁷⁰ Secret Intelligence Service

nebo CIC.⁷¹ Ti na tom měli interes a ne my. Ale bohužel jsme nemohli nic takového zjistit, takže se musí předpokládat, že Masaryk skončil skutečně sebevraždou.

Zajímavé, jak reagoval Beneš na tuto sebevraždu Masaryka. Je charakteristické, že Beneš se tvářil, že krok Masaryka ho nepřekvapil, že s tím počítal, že to také nemá příčiny v bezprostředních událostech politických, nýbrž kořeny hlubší, že se také mluvilo o dědičnosti, atd. V celku sebevraždu Masaryka nepřijal Beneš aspoň nijak takovým způsobem, že by z toho dělal pro sebe nějaké politické závěry a záměry.

A jak přijal Beneš výsledky hlasování parlamentu z 11. března? Vy víte, že 11. 3. [1948] byl schválen parlamentem návrh programu a tím vyslovena vládě důvěra a tím také splněny parlamentní podmínky pro parlamentní charakter parlamentní legalitu nové, poúnorové vlády. Beneš, který zřejmě s podobným výsledkem, aspoň ne tak manifestačním výsledkem parlamentního hlasování, nepočítal, ale když potom to bylo, tak to přijímal, podle mého soudu, s takovým ulehčením, že cítil v tom, abych tak řekl, dodatečně potvrzení a sankcionování toho svého podpisu, viděl, že na naše slova došlo, totiž že my s novou vládou půjdeme před parlament, že se budeme ucházet o důvěru a že přirozeně na nás je, abychom tu důvěru získali a ne na něm. To on nechce, my si to uděláme sami.⁷²

Stalo se a tak bylo možno soudit, že Beneš to přijímá jako pozitivně a s ulehčením pro sebe, jako pro svoji další roli. Jak přijal Beneš nové znárodňovací zákony? Možno říci krátce, po určitém takovém váhání, prodlužování podpisu a určitém okolkování nakonec bez nějakého odporu politicky formulovaného odporu, abych tak řekl, také tyto zákony podepsal. Jak přijímal Beneš tehdy začínající emigraci reakčních politiků? Navenek a v rozhovorech s nimi aspoň, a pokud se týká rozhovorů se mnou, vždycky to odsuzoval a tvrdil, že on emigrovat nechce a emigrovat nebude, poněvadž ví, že politika v emigraci dnes, za nynější konstelace je politikou s Němci anebo politikou, počítající s hlavní úlohou Německa v příštím vývoji Evropy, a že to dělat nebude a ty, kteří na západ jdou, odsuzuje. To byla slova, že ano, to byla slova.⁷³

Já nevím, co zatím bylo. Možno říci, že až dosud to bylo všechno více méně tak v pořádku. On Beneš sice nikdy do té doby se pozitivně pro novou vládu a nový režim nevyjádřil a naopak. On při dvou příležitostech, jak víme, při skládání slibu nové vlády a potom také tady

⁷¹ Central Intelligence Agency.

⁷² Nátlak Akčního výboru parlamentní Národní fronty a výhrůžky jednotlivým poslancům a atmosféru strachu zde Gottwald nezmiňuje.

⁷³ Jedná se o Gottwaldovo tvrzení, které vyvracejí vzpomínky nejbližších Benešových spolupracovníků. Například SMUTNÝ, Jaromír: *Svědectví prezidentova kancléře*. Mladá fronta, Praha 1996. TÁBORSKÝ, Eduard: *Prezident Beneš mezi Západem a Východem*. Mladá fronta, Praha 1993.

tuším v tomto sále to bylo ne, ne, ne, na universitních slavnostech různými náznaky zaujal kritické stanovisko vůči té vládě, kterou sám ustavil, ale nic pozitivního o nás neřekl.

My konec konců jsme se o to zvláště neucházeli, poněvadž jsme si mysleli, že my se i bez toho obejdeme. A neřekl veřejně také nic negativního. Přirozeně teda, že to poměr trvale možný není, aby zde mezi prezidentem a vládou bylo takové napětí, ani ryba and rak, že ano, obcházíme ty nejdůležitější věci, jako kočka okolo horké kaše, ukazuje, že cosi, nějakým způsobem, to nejde tak natrvalo.

No ale přelom potom nastal v souvislosti s ústavou a s novými volbami. Tu a nastal zjevný přelom. Ještě o abdikaci. Tady se začalo mluvit o abdikaci, když odcházel z Hradu těsně po 25. únoru [1948]. Chvíli tam v Sezimově Ústí nevisela presidentská vlajka. To se za několik dní reparovalo a vlajka byla potom znovu vztyčena, a potom se o abdikaci zase nemluvílo. Ale začalo se potom už o abdikaci mluvit v souvislosti s novou ústavou a novými volbami. Vy víte, jak byl ten sled událostí. 9. května byla ústava, 30. května byly volby.⁷⁴

Už bylo známo, že obrozená Národní fronta bude kandidovat na společné kandidátce. Už bylo známo, že ústava musí být podle staré ústavy podepsána do měsíce po jejím přijetí a už byl stanoven termín pro ústavu, 9. května. Prostě tady přišel moment, kdy velké politické a faktické vítězství února mělo být i legislativní, ústavně – právně, parlamentně konsolidováno a to ne konsolidováno na týden, měsíc, nýbrž na léta. Takže tady je ten zlom v postupu prezidenta.

A bylo to 3. května, kdy druhý prezident ke mně poslal kancléře Smutného⁷⁵ s návrhem na abdikační dopis. Já mohu jen z paměti sdělit jakýsi stručný obsah tohoto abdikačního dopisu, poněvadž tu kopii si kancléř Smutný vzal honem, honem zpět, takže kopii nemám.⁷⁶ Ale zkrátka a dobře, smysl tohoto abdikačního dopisu bylo, to vypovězení politického boje.

Byla abdikace převážně a v první řadě motivována politicky, a sice ústavou a volbami. Pokud jde o ústavu, bylo tehdy hlavní námitkou druhého prezidenta m. j. tedy hlavní námitka, že tam je ten pojem vůle lidu, vláda lidu, lidově demokratický režim, uplatnění vůle lidu, tak pružný, že se pod tím dá rozumět všechno a nikdy člověk neví, kdo tu vládu lidu vykonává, jak ta vláda lidu se projevuje, jak a co atd. atd. A že to prý jako není demokratické.

⁷⁴ Počet kandidátů do voleb byl slovy jeden, a to Jednotná kandidátka Národní fronty, která zaručovala komunistům 70 procent mandátů v Národním shromáždění a všechny kandidáty prověřené KSČ a jí loajální.

⁷⁵ Jaromír Smutný (23. června 1892 Bavorov – 16. července 1964 Londýn), vedoucí Kanceláře prezidenta Edvarda Beneše. Za Velké války legionář v Rusku. Po Mnichovu pomáhal Benešovi do exilu, kam po okupaci sám uprchl. V Anglii Benešův asistent, de facto šéf jeho kanceláře. Po únoru utekl zpět do Londýna. Na přání prezidenta Beneše napsal knihu *Svědectví prezidentova kancléře*.

⁷⁶ Prezidentův kancléř popsal situaci opačně.

Demokratické prý je, prosím, když řekneš, za 6 za 7 let se volí, tam jsou poslanci, ti zastupují vůli lidu a to je to a nic jiného. To už dávno známe. Starý Marx někde si z toho dělal legraci, říkal, to máte pěkný demokraty. Za 6 let jednou volit, aby vás mohli *vertreten und zertreten*.⁷⁷ Takže my jsme od té doby už kousek dál a že zkrátka to byla jedna věc, to zůstane už to hlavní.

A druhá věc byla ve volbách, že nejsou žádné takové volby, když prý je jednotná kandidátka. Ono to nebylo tak. Bylo to tak, že byla jednotná kandidátka Národní fronty, tj. vládní strany se sdružily v jednu kandidátku. Ale opozice měla možnost podle volebního práva a podle ústavy dát kandidátku svoji za určitých přirozeně kautel⁷⁸ stran. Takže jedna kandidátka, to bylo teda falešné.⁷⁹

Tedy byla jednotná kandidátka stran Národní fronty, to je jednotná kandidátka vládních stran při možnosti kandidování opozičních stran na kolik chtějí kandidátek, jen když splní určité podmínky, které nebyly horší, nýbrž naopak lehčí, než tomu bylo za první republiky a než tomu je kdekoli jinde, v Americe, v Anglii, ve Francii a kde chceš jinde.⁸⁰

No, zkrátka a dobře to byl asi ten hlavní, politicky motivovaný návrh abdikačního listu. Co bylo nejdůležitější na tom všem? Nejdůležitější bylo to, že jestli by k tomu došlo, stalo by se skutkem, znamenalo by to úplnou změnu v postoji Benešově, úplnou změnu v postoji a v důsledku toho také z toho vyplývající, logicky vyplývající změnu postoje vůči němu, že to, na čem jsme se mlčky v únoru shodli, totiž, že my nebudeme chtít na něm, aby on nás vychvaloval a zvláště jaksi obhajoval a že na druhé straně my nebudeme na něj útočit a že budeme jeho postavení jako prezidenta ústavně i politicky respektovat a že v této mlčky uzavřené dohodě nastává změna a boj a sice v ten moment, kdy se schylovalo k tomu, že jaksi únorové vítězství má být v tom nejširším slova smyslu kodifikováno, uzákoněno, zabezpečeno, ne na krátkou dobu, nýbrž na velkou perspektivu. To bylo 3. května.

Podívejte se, nezapomeňte, 9. května měla být odhlasována ústava, 30. měly být volby. Tedy když zkoumáte, proč náhle akorát 3. května takové ohlášení boje, tak nemohli jste přijít k žádnému jinému závěru, než že tady se jedná o pokus využít ještě poslední moment této pozice k tomu, aby byl zvrácen anebo ztížen výsledek února, hodit na váhu i tu autoritu.

To přirozeně ukazovalo Beneše v jiném světle než před tím, a jak povídám, samo o sobě nutilo by nás také k revisi našeho poměru k němu. No já posla, který [zde chybí text] nenechal

⁷⁷ Zastoupit a pošlapat.

⁷⁸ Podmínek.

⁷⁹ Nebylo, ze strany komunistů se jednalo pouze o hru, předstírání svobodných voleb. Mimochodem jednotnou kandidátku použil i Hitler v roce 1938 při doplňovacích volbách do říšského sněmu.

⁸⁰ Opět lež.

na pochybách, co to znamená, že to je hození rukavice, že je to boj, a že přece každý pochopí, že po únoru se na půl cestě zastavovat nemůžeme a že jakkoli bychom se nechtěli rozcházet s druhým prezidentem, jakkoli bychom, když on sám řekl, že se rozejít můžeme, že on dále nemůže, že z jakýchkoli důvodů, že bychom se měli rozejít po dobrém, přes to všechno, na vyhlášení boje, a právě na vyhlášení boje v tomto okamžiku, 6 dnů před ústavou a 3 týdny před volbami, že na toto vyhlášení boje, právě v tomto okamžiku nemůžeme odpovědět ničím jiným, než bojem, bojem bez rukaviček.

To bylo v mém kabinetě, na předsednictvu vlády, tam, kde soudruzi viděli a znají, že tam byla busta Beneše, a já, abych kancléři Smutnému to předvedl názorně, jak oni říkají „ad hominem“, že to myslím vážně, že to není žádný špás, jsem se obrátil a ukazoval na bustu a řekl: „Naším úmyslem nebylo snímat, sundávat tyto busty, obrázky, atd. Nebylo. Ale kdyby mělo zůstat při tom, co zde bylo ohlášeno, tak k tomu sundávání volky nevolky dojde. Nedá se tomu vyhnouti, v sázce je příliš mnoho, než aby zde mohlo být hráno na schovávanou.“

No a jak už jsem ze začátku řekl, kancléř uznal, že snad celá věc může mít i takový aspekt, že jistě pan prezident, když to psal anebo když to diktoval, si tohoto aspektu právě nebyl vědom, a on tedy že, když mne vyslechl, že raději prosí, abych mu dal ten koncept, že on by nechtěl, aby tedy nějaké sledy z toho zůstaly, že ještě pojede ihned k panu prezidentovi, bude mu referovat a sdělovat mu moje stanovisko ale potom se rozhodne.

V důsledku toho koncept nemám. Na druhý den potom jsem byl přijat panem prezidentem v osobním rozhovoru. To bylo 4. května a výsledek byl ten, že především v průběhu, abych tak řekl, jsem nechal prezidenta mluvit, aby jaksi odůvodnil, proč se rozhodl abdikovat, a uznal jsem z toho, že on už ten náš režim krýt nebude.

Pokud se týká ústavy a té vůle lidu, a tak, pak se to jaksi soustředilo na tuhleto tezi ze strany prezidenta. „Tak podívejte se, mluvíte o vůli lidu. Vy ji neuznáváte, že vůle lidu se projevuje jedině ve vůli jím zvolených parlamentních zástupců. Vy a tady ústava je toho plná, uznáváte ještě jiné, nikterak zvlášť precizně formulované projevy této vůle lidu. A já takové demokracii prý nerozumím“, řekl. „To může být také vůle ulice, a já už se před tou ulicí nechci octnout. Já jsem se před touto ulicí octnul v únoru, já vím, co je tato ulice a já teď takovou ústavu, která by mně kdykoliv mohla postavit znovu před tuto ulici, podepsat jako nemohu.“ A stejně tak i volby. „To není žádná demokracie, když není výběr.“ Na moje námitky, že je přece možnost, aby si ti opozičníci kandidovali také, nereagoval.

Zkrátka a dobře on v důsledku toho ústavu podepsati nemůže, nepodepíše, a že rozhodně, dříve nebo později, odstoupí. No, ale že je ochoten, vzhledem k tomu, co mu

referoval Smutný, se dohodnout o termínu a o formě, respektive politickém odůvodnění abdikace tak, abychom se prý přece jenom ve zlém rozejít nemuseli.

No, my jsme prezidentovi navrhovali, vzhledem k jeho zdravotnímu stavu, že může jít 6 měsíců na dovolenou, že podle ústavy je možno, aby tady předseda vlády vykonával i jeho funkci. Zatím že se už ukáže, co bude, jestli může dál zůstat nebo ne, on ne, nakonec to zůstalo tak, že odstoupí a dohodli jsme se, prostě abych to zkrátil – že sice nepodepíše ústavu, že neodstoupí před uskutečněním ústavy, před odhlasováním ústavy a před volbami, nýbrž až po volbách, tak, v termínu od 30. května asi do 7. června, kdy končí termín, kdy ústava podle zákona má býtí presidentem podepsána.

Na tom jsme se dohodli, to se také potom stalo. K abdikaci v dohodnutou dobu došlo. Forma a odůvodnění, kterou k tomu došlo, byla typicky benešovská. No ale konečně z toho se nestřílí a nebudeme se chytat za slovíčka. Bylo to tedy typicky benešovské, ale já myslím, soudruzi, že to bylo dobře, že to ke konsolidaci poměrů přispělo. No a teď dál, soudruzi.

Po abdikaci jsme mohli stále více pozorovat, že reakce, která v únorový dnech měla na Beneše strašný vztek, poněvadž rozšiřovala velmi intensivně, že ji do toho veštl a nechal na holičkách, a že to víte přece, jaké byly komentáře ze zahraničí, jaké byly tady také řeči ze strany těch reakčních ministrů, že tato reakce najednou se, pokud běží o Beneše, začínala otáčet a že ho opět vyzvedala na svůj štít. To bylo jasné. Vrcholem toho byl, jak víte, sokolský slet.

Když se Beneš za nemoci o své vůli nebo proti své vůli, ocitl, na čím štítě on zde parádoval. Čím heslem, koho heslem, koho praporem, koho pavézou se stal? To jsem chtěl jen tak říci, jak se postupně až po tom to vrcholilo o sletu, který jsme prospali, my si nemusíme přičítat vinu, ale to už je za námi, že troufalost reakčníků a tím větší znovuzatahování Beneše do aktivní politiky po sletu se stalo stále zřejmější, no když vám řeknu jedno, tam do Sezimova Ústí se organizovaly z celé republiky hotové výpravy pod směšnou záminkou prohlídky zahrady.

No, kdo to tam zná, tři stromy a čtyři keře, a to je všechna zahrada, a tam prosím vás, vodili malé děti, staré babičky a staré fotry z celé republiky, při čemž pan exprezident čas od času vyšel na balkon, pokýval, paní prezidentová porozmlouvala a takové věci. Prostě, zkrátka a dobře, tak to po sletě nahrával, dělal truc prezidenta. Povídám, kdo si chce o své vůli a tak něco, že tady bude někdo truc prezidentem. Tak. A tak to tedy bylo, až potom došlo k pohřbu, k známým opatřením, která bylo nutno učinit, poněvadž reakce chtěla toho zneužít. Nu, to se jí nepodařilo. Vcelku, já nevím soudruzi, to je, já myslím, to, co jsme říkali o Benešovi vždycky.

On hrál, potud pozitivní roli a problém teď, jako i dříve, že dovedl ocenit reálné síly, dovedl s nimi počítat, dovedl se podle toho zařídit. Nešel, on s nimi nesrostl, on je aktivně

nepodporoval, on naopak měl vždycky sklon tam nasypat písečku, tam trošku zaintrikovat, tam tentoc, no co, vždyť také ten únor zpod zákulisí, zpod, tento, tam se to šikovalo, kdyby se to bylo podařilo, což, kdo ví, když pánbůh dopustí, i motyka spustí. To bylo tak předem *zafírováno*,⁸¹ no přece – Pilát, ne? A tak.

Tedy to, to u něj bylo vždy. V tomto směru, já myslím, že on hrál, a jen v tomto směru že hrál svou roli. V celku to byl poslední autoritativní představitel buržoasie, demokratické buržoasie, která dovede jít s proletariátem do určité dálky, která pak nutně jako každá buržoasie se zvrací, stává se reakční, protidemokratickou silou.

To, já myslím, je pro Beneše charakteristické: on hrál svou pozitivní roli bezesporu, on se o mnohé zasloužil, že to šlo tak a ne jinak, že ano, ale myslím, že jaksi svoji roli dohrál. Jeho osoba, ta už patří minulosti, ta se dá zařadit už i před květnem až do února a okolo, ale pak dále, pak už dál, asi těžko jako pozitivní.

Ale myslím, že náš přes postoj vůči Benešovi byl naprosto správný v tom smyslu, že všechno, co bylo možno od něj ve prospěch věci, ve prospěch lidově – demokratického režimu dostat, jsme od něj dostali, že při tom jsme se k němu zachovali gentlemany, velkoryse, velkodušně, že v tomto směru nelze si na nás stěžovat a že konec konců teď jaksi dále uvidíme, co bude a jak bude s jeho dědictvím, nakolik ho bude nutno kriticky přehodnotit a znovu zhodnotit, nakolik on ještě proti své vůli a už po smrti se nestane fanglí reakce, čímž by jako jeho památce nebylo přidáno na lesku a na slávě, to už tedy je věc budoucnosti, to už teď nemá smyslu, abychom o tom dumali a mudrovali.

Promiňte soudruzi, že jsem vás touto věcí tak dlouho obtěžoval, ale myslím, že je nutno, aby náš aktiv o této věci, o které ještě nebylo psáno a nebude v dohledné době, že je třeba, abyste ji znali. Přejdu nyní k třídní analýze nynějšího společenského stavu v republice. Hospodářsko – politicky vzato, máme dnes v našem hospodářství tři hlavní sektory.

- 1) veřejný, který je možno zhruba nazvat sektorem socialistickým
- 2) kapitalistický, kde převládá prvek vykořisťování člověka člověkem
- 3) sektor drobných výrobků, kde převládá individuální práce majitele výrobních prostředků, bez vykořisťování cizí síly.

První sektor, socialistický, se po únoru značně rozšířil. Patří k němu především znárodněný průmysl, to znamená okolo 95% veškerého průmyslu vůbec. Patří k němu dále znárodněné peněžnictví, tzn. 100% peněžnictví. Patří k němu znárodněný zahraniční obchod, rovněž 100%. Dále znárodněný domácí velkoobchod, opět téměř 100%, vezmeme-li i družstva.

⁸¹ Jedná se o nespisovnou češtinu, slang: zařízeno.

Dále významná část vnitřního obchodu, tím, že po únoru byla rozšířena a dále se rozšiřuje maloobchodnická, resp. síť ve vnitřním obchodu ta znárodněná část. Patří k socialistickému sektoru také dnes ta část zemědělství, která se nachází v rukou veřejných, to znamená státní statky, komunální statky, jiné statky veřejné a konečně patří k tomuto socialistickému sektoru také zveřejněná část dopravy. Takže váha celého tohoto socialistického sektoru v celém našem hospodářství je velká, převažující, je dnes – můžeme říci – rozhodující a vzrostla od února, což je podstatné.

Druhý sektor, kapitalistický, se po únoru zúžil a obsahuje dnes tyto hlavní složky: předně na vesnici vesnické boháče a statkáře,⁸² jinak menší fabrikanty a větší živnostníky a obchodníky, zkrátka a dobře, onu část výrobců, ať už zemědělských nebo průmyslových nebo živnostenských kteří vlastní soukromé výrobní prostředky a převážně zaměstnávají pracovní síly, tj. převládá v nich vykořisťování člověka člověkem.

Třetí sektor, drobných výrobců, ten zůstal po únoru v podstatě nezměněn. Jsou to na vesnici maloročníci, nevykořisťující cizí síly, jsou to dále střední rolníci, občas cizí síly zaměstnávající. /Třídně vzato, je to přechodný typ mezi třetím a druhým sektorem, obchodníci a řemeslníci, pracující bez cizích sil, také takový přechodný typ mezi prvním a druhým sektorem/.

Pro zhodnocení správnosti naší politiky je nejen skutečný stav, nejen statický stav, nýbrž je rozhodující tendence vývoje. A jaká je tendence vývoje? Tendence vývoje je, jak už jsem naznačil, a sice že u nás po únoru zesílil a podstatně zesílil a nadále sílí sektor socialistický, tj. sektor po další cestu k socialismu rozhodující.

Za druhé, že u nás slábne a po únoru zvláště slábne sektor kapitalistický. A konečně za třetí, že stagnuje v podstatě sektor drobného soukromého podnikání, založeného ne na soukromém vlastnictví výrobních prostředků, ale na vlastní manuální práci.

Prostě, únor nám tedy uvolnil další kus cesty k socialismu, a to nejen v oblasti mocensko politické, nýbrž i v oblasti třídní a hospodářsko politické.

Z předchozí analýzy, soudruzi a soudružky, vyplývá také naše generální linie, zejména na venkově. Jak si musíme postavit otázku, abychom mohli dát na ni správnou odpověď?

⁸² Záhy po převratu označované za tzv. kulaky. Opět se jedná o slovo ruského původu (кулак – pěst), jímž sovětští komunisté hanlivě označovali nejen statkáře, ale i střední rolníky. Kulak se stalo synonymem pro ideologického nepřítele „pokrokové“ kolektivizace. V ÚSTR se kolektivizací zabývá například dr. Jiří Urban, jehož publikace skvělým způsobem zachycují každodenní realitu komunistické destrukce venkova. URBAN, Jiří: *Kolektivizace venkova v Horním Polabí. Od fenoménů k aktérům a jejich motivacím*. Ústav pro studium totalitních režimů – Karolinum. Praha 2017.

Postavená otázka zní: je u nás na denním pořadu likvidace kapitalistických živlů na vesnici anebo kapitalistických živlů vůbec, anebo jejich omezování a zatlačování?

To tady se teď dostáváme do té oblasti, ve které zejména v posledních týdnech a měsících byl značný chaos, a tady je potřeba jednou udělat čistý stůl. To je pro určení naší zemědělské politiky zejména rozhodující, abychom věděli, na čem jsme. Tedy, co je na denním pořadu u nás teď, dnes, zítra, za měsíc do příštího ÚV [Ústředního výboru].

Co musíme teď dělat? Likvidaci kapitalistických živlů na vesnici anebo jejich omezování a zatlačování? Já myslím, soudruzi a soudružky, že k tomu určitému zmatku v různých hlavách našich soudruhů by bylo nedošlo, kdyby byli správně rozuměli rezoluci Kominformbyra⁸³ ve věci Jugoslávie, a oni by byli této rezoluci snad správně rozuměli, kdyby ji byli párkrát přečetli, a potom méně se dali ovlivnit západnickou štvanicí a agitací.

Kdyby totiž si byli přečetli rezoluci Kominformbyra v jugoslávské otázce, ve věci politiky jugoslávské strany na vesnici, tak by byli došli k té prosté a důležité – pro jaksi aplikaci této rezoluce na naše poměry – věci, a totiž, že rezoluce nekritizuje jugoslávské vedoucí proto, poněvadž už nezavedli anebo horem pádem nezavádějí kolektivizace zemědělské půdy. Ne, proto je nekritizuje.

Rezoluce Kominformbyra kritizuje jugoslávské vedoucí proto, poněvadž oni za jedno dělali v oblasti hospodářské politiky v sektoru zemědělském a mezi středními vrstvami ve městech takové nepromyšlené kroky, které musely diskreditovat v dalším myšlenku socialismu mezi těmito vrstvami a dále, že žvanili, psali a mluvili o likvidaci kapitalismu v Jugoslávii, o tom, že už poslední dny a hodiny kapitalismu v Jugoslávii odbily, aniž by pochopili, že likvidaci kulaka jako třídy, to jest jako za určitých okolností hlavní síly kapitalistické, nelze mluvit, a že likvidaci kulaka jako třídy, nelze provést bez kolektivizace.

To myslím soudruzi, že je potřeba. Já vás nebudu dlouhým citátem, poněvadž je dlouhý, ale já vám doporučuji, přečtěte si to, a uvidíte, že tam vůbec se Jugoslávii nevytýká, že nekolektivizovali, nýbrž že žvanili o likvidaci kapitalismu, aniž pochopili, co je k tomu potřeba. Že to není jen taková věc dekretu a kancelářského nařízení byrokratického rázu.

Co se tedy mluví v rezoluci? V rezoluci se tedy mluví o tom, že je nutno v Jugoslávii omezovat a zatlačovat kapitalistické živly, to že je dnes nejdůležitější, a že to je předpokladem

⁸³ Informační byro komunistických a dělnických stran, založené v říjnu 1947, ve zkratce Kominforma či Informbyro, byla mezinárodní organizace komunistických stran, řízená Sovětským svazem. Až do roztržky Moskvy s jugoslávským vůdcem Josipem Broz Titem v roce 1948, byla součástí Kominformy i Jugoslávie. Komunistická strana Jugoslávie byla označena za špiony západu a Tito za „krvavého psa“. Kominforma byla rozpuštěna v dubnu 1956, kdy sovětský vůdce Chruščov usiloval o navázání vztahů s Jugoslávii. Pokud Gottwald hovoří o *Kominformbyru*, má tím na mysli ústřední výbor, politbyro, Kominformy.

postupně potom likvidace kapitalistických živlů vůbec a zejména na vesnici. Platí to, platí toto soudruzi, také pro nás?

Ano, to platí také pro nás. Proč my nemůžeme přeskočit nutný vývojový stupeň? Proč my teď na dané etapě se musíme soustředit, a já bych to zúžil, ten problém práce na venkov, aby to bylo jasné a nepletlo se to s druhými věcmi, proč my nemůžeme na venkově mluvit o likvidaci kapitalistických živlů vůbec, nýbrž musíme prakticky omezovat kapitalistické živly? Proč to musíme dělat? Hlavní důvod je, že jinak bychom se izolovali od hlavních rolnických mas.⁸⁴

Dnes ještě hlavní masa rolníků ve svém celku není tak daleko politicky, organizačně, ideologicky tak daleko, aby pochopila (sic!) politiku kolektivních hospodářství, které jsou nezbytným předpokladem takovéto likvidace. A přicházet s tím dnes znamená bankrot, znamená krach, znamená izolaci, odcizení se od hlavních mas rolnictva. A nesmíme *zapomět*, že hlavním příkazem i nadále je v rámci Národní fronty blok dělníků a rolníků, že to je hlavní sloup naší politiky i nadále, i do budoucna, i pro periodu socialismu, kdy už nebude individuální rolník, ale kdy bude masa už združstevněných, kolektivizovaných rolníků.

Dnes tomu tak ještě není. Přeskakovat nutné etapy by nevedlo k ničemu dobrému. A co z toho vyplývá? Z toho vyplývá, že naše politika se musí opírat o malé rolníky, vytvářet spojení se středními a izolovat ty velké a postupně jejich kapitalistický rozvoj omezovat a zatlačovat je do pozadí. Totéž – ovšem *mutatis mutandi*⁸⁵ – se týká také naší práce mezi středními vrstvami ve městech, zejména mezi živnostníky, kde také diferenciovat musíme a také oddělit toho velkého od malého.

A zde, soudruzi, při tak složité a citlivé materii, kdy se nejedná o majetek anebo kdy se nejedná o existenci nějaké hrstky, i když desetitisíc jedinců čítající buržoazie, nýbrž milionů a milionů milionů. Tady zahrávat si nemůžem, a zahrávat si nebudem. A zde Stalin výslovně praví: „Jakýkoliv kvap a chvat v této věci byl by jen a jen na škodu.“

My máme všechny páky v ruce, politické, hospodářské, organizační, kulturní, abychom mohli cestou omezování a zatlačování kapitalistických elementů na vesnici vytvořit předpoklady, příznivé předpoklady pro úplnou likvidaci

⁸⁴ Čeští rolníci měli hrůzu, strach ze zakládání sovětských kolchozů, takže jim komunisté po válce i během poválečných voleb v květnu 1946 lhali, že se žádné kolchozy u „nás“, zakládat nebudou. Byla to lež. Z celého východního bloku proběhla nejbrutálnější kolektivizace právě v Československu. Jak vidno, ještě v listopadu 1948, kdy komunisté postupně a bez skrupulí upevňovali svoji neomezenou moc, Gottwald varoval před příliš rychlou „kolcholicí“, aby strana neztratila rolníky, třebaže o stránku dále (viz hlavní text) zdůraznil, že jakmile to situace dovolí, začne bez otálení, bez smilování, natvrdo.

⁸⁵ Správně *mutatis mutandis*; po nezbytných úpravách.

kapitalistických živlů, a bylo by chybou, kdy bychom kvapnou, předčasnou politikou, tj. zaměňováním toho základního, co je v této situaci nejnnutnější dělat s něčím jiným, co přijde teprv na řadu, až ty předpoklady budou splněny, kdybychom my si tady už předem ztěžovali a ztížili a proto také, soudruzi a soudružky, nemá dnes u nás vůbec žádný smysl vésti u nás nějakou abstraktní propagandu o nějakých kolchozech⁸⁶ a o nějakém *kolchozování*. To nemá vůbec žádný smysl.

My přece nejsme strana propagandistická, my jsme stranou vládoucí, která nemůže rok, dva, tři hauzírovat s nějakým *lozuňkem*,⁸⁷ než ho uskutečníme. Až budeme tak daleko, až tady budou všechny nutné předpoklady, tak potom začnem mluvit a hned, hned začnem to dělat tak, jak jsme to dělali, a ne dřív a ne později. /potlesk/. Vidět radikalismus nebo vidět pokrokovost nebo vidět správnou linii v tom, to znamená zapřahat koně za vůz anebo vůz před koně a mohlo by to škodit.

A tak a tím, soudruzi, přicházím k závěru. O čem teď budeme mluvit a co hlavně musíme dělat, abychom sjednali předpoklady pro další skok k socialismu i na vesnici? Za prvé, soudruzi a soudružky, především musíme zajistit a zlepšovat zásobování, zejména výživu, úspěšně skončit dvouletku a ještě úspěšněji načat pětiletku.

My, soudruzi, v ohledu hospodářském, tím už, co jsme převzali z toho veřejného sektoru, jsme si vzali do úst velmi velké sousto. My ho musíme rozkousat, strávit a ono se to musí potom projevit v celkové hospodářské situaci. A proto je potřebí, abyste jednak sami pochopili a potom každému hlupákovi to vysvětlili, že za takových okolností nemá smysl si brát do úst ještě více, dokud to, co mám, nemám rozžvýkané a nemám strávené. To je jedna stránka věci. A druhá stránka věci, zlepšení zásobování povšechně, zejména potravinami, provádění dvouletky, dobrý start do pětiletky, fungování našeho hospodářského aparátu, to je mor na reakci.

To je ten mor, to je to, když nebudeme mluvit o reakci vůbec a když v mnohých našich novinách nebude slovo reakcionář vůbec stát a budeme mít tady pořádek, tak je potřeme, ty reakcionáře, co nejvíc. A proto to stavím na první místo.

Za druhé musíme při výkupech zemědělských výrobků na venkově dbát, aby více dávali velcí a ulehčeno bylo malým. Rozvržení kontingentů – nebo potom jaké jiné způsoby najedeme

⁸⁶ Kolchoz, z ruského slova колхоз (zemědělské družstvo), označoval sovětské kolektivní zemědělství, které kupříkladu na Ukrajině způsobilo strašlivý hladomor. U nás, po sovětském vzoru, vznikala Jednotná zemědělská družstva (JZD).

⁸⁷ Jedná se o zkomolené německé slovo Losung – řešení.

pro dodávky atd., aby bylo jasné třídní a aby postihlo ty velké.⁸⁸ Tam, bez řečí, bez dlouhých tentonc, tam je potřeba prakticky provádět omezování a zatlačování kapitalistických elementů, i v politice daňové, i v politice cenové, i v politice přidělové atd.

Za třetí: musíme při rozdělování veřejně obhospodařovaných zásob privilegiovat zejména dělníky na úkor příživníků všeho druhu. Vždyť to, ta naše *uravnilovka*,⁸⁹ kterou táhneme a vlečeme už léta a léta, ta pomalu musí se odbourávat v systém diferencovaného zásobování, diferencovaných přidělů, pokud přidělové hospodářství⁹⁰ bude zde ještě nezbytné nebo pokud půjdou věci za zvýšené ceny na volný trh. To za třetí.

Za čtvrté, musíme na venkově zajistit a rozšířit pevnou materiálně technickou bázi, ve formě husté sítě státních traktorových stanic⁹¹ a veřejných výkrmen vepřů a ostatního dobytka a drůbeže. Tady musíme mít materiální páky, které máme bezprostředně v rukou, hospodářské stroje, traktory, mašiny v státních stanicích, abychom mohli, kde bude potřeba, zlomit sabotáž těch, kteří to dosud mají v rukou. Stejně tak také hustá síť těch veřejných výkrmen u dobytka, u vepřů, u drůbeže a u ostatních druhů, také to je materiální páka. Když to budeme mít v ruce, tak se nemusíme bát sabotáže, můžeme potom jít další krok. Půjde to tím rychleji, když nepovolíme a čím rychleji to budeme dělat, tím rychleji se dostaneme k dalšímu kroku.

Za páté musíme na venkově fedrovat mezi zemědělci všechny druhy družstevnictví, a zejména též družstva pro společnou výrobu, a postarat se za každou cenu, aby v těchto družstvech nerozhodoval venkovský boháč, nýbrž náš spojenec – drobný a střední rolník.

Za šesté musíme tvrdě prosazovat plnění všech státních a veřejných povinností u zbytků kapitalistických vrstev ve městech a na venkově a v případě protistátní a protizákonné činnosti těchto ukládat i tresty majetkové, já opakuji, tresty, i tresty majetkové.

Za sedmé musíme teď provést reformu a reorganizaci veřejné správy na bázi krajských národních výborů, zavést do všech oborů nový právní řád podle nové ústavy a dbát, aby lidově demokratický státní aparát byl mocnou pákou při socialistické přestavbě společnosti.⁹²

Za osmé, musíme školit naše partajní, odborové, hospodářské, správní, kulturní, bezpečnostní a vojenské kádry tak, aby vynikli vysokou odborností, ale aby také současně ovládali učení všech učení a umění všech umění, marxismus – leninismus.⁹³

⁸⁸ Zemědělci, kteří se bránili, nechtěli „dobrovolně“ vstoupit do JZD, měli předepsané nesplnitelné dodávky potravin a zemědělských výrobků. Když neplnili, komunisté jim sebrali pole, hospodářství, majetek, stroje, koně.

⁸⁹ Jde o zkomolené ruské slovo *уравниловка*: vyrovnání

⁹⁰ Přídělový systém trval až do 31. května 1953.

⁹¹ Tzv. traktorové stanice vedly k urychlení kolektivizace a ke zlomení odporu soukromých zemědělců.

⁹² Úřady, soudy, školství, měly být převodovou pákou komunistické strany a její ideologie.

⁹³ V armádě byla zavedena funkce tzv. politruka, zástupce velitele pro věci politické.

Musíme za deváté a nakonec upevnit obrozenou Národní frontu odshora až dolů u vědomí, že obrozená Národní fronta, v níž se reakci nedostane legální platformy, legální tribuny, jak tomu bylo do února, zůstává i napříště i nadále politickou formací našeho veřejného života na cestě k socialismu.

To je tedy, soudruzi a soudružky, několik úkolů, které musíme řešit dnes, abychom mohli zítra řešit úkoly ještě závaznější a dalekosáhlejší. Silná stránka bolševické politiky, jak víte, jak nás učí mezinárodní zkušenost, zkušenost Sovětského svazu a jiných lidově demokratických zemí, v neposlední řadě i naše vlastní zkušenost, je, že dovede vždycky vybrat na pravém místě a v pravý čas, tu pravou věc, kterou je potřeba dělat, kterou je nutno udělat, kterou musíme udělat, abychom mohli potom dělat další.

Tedy ne chaotický obraz úkolů, kterých by si jaksi mohl vymyslet každý velmi mnoho, nýbrž určité hlavní věci, na které je nutno se soustředit, které nutno provádět, provést, aby potom se vytvořily předpoklady, že můžeme jít dále. To byla a to je silná stránka bolševické, stalinsko – leninské politické strategie a taktiky.

A tož, já teď končím, soudruzi. Ptám-li se, máme-li síly a prostředky k řešení úkolů na nynější etapě naší cesty k socialismu, pak můžeme odpovédět, ano, máme. Máme stranu, jednotnou, milionovou stranu, která vyhrála slavný únor. Prověrka, která v řadách strany právě probíhá, má stranu ještě více semknout okolo ÚV a na základě učení marxisticko – leninského. Máme za námi a s námi Sovětský svaz /potlesk/ a soudruha Stalina /dlouho trvající potlesk/, který má naši stranu a její kádry opravdu a skutečně rád, jak já vám mohu to dosvědčit.

Vy víte, že na soudruha Stalina a na Sovětský svaz se můžeme ve všem a všude spolehnout. A konečně máme, což není to poslední, svoji poctivou vůli i nadále věrně sloužit věci lidu, věci národa a věci státu a přivést tuto věc, věc lidu, národa a státu ke skutečnému slavnému vítězství, k socialismu. /pětiminutový potlesk/